

Mirostazexa Melezini
Grażyna B. Szczygiet

OBYWATEL PRZED KOLEGIUM

Jak rozumieć prawn ...

6

Mirosława Melezini
Grażyna B. Szczygiet

OBYWATEL PRZED KOLEGIUM

*Prawa i obowiązki obywatela w postępowaniu
w sprawach o wykroczenia*

Wydanie drugie poprawione i uaktualnione

Temida2

Białystok 1996

Mirosława Melezini
Grażyna B. Szczygieł

© Copyright by Temida 2
Białystok 1996

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana w jakiejkolwiek formie i w jakikolwiek sposób (elektroniczny, mechaniczny), bez pisemnej zgody wydawcy.

ISSN 1231-0611

Wydawca

TEMIDA 2

Przy współpracy i wsparciu finansowym Wydziału Prawa
Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku

Opracowanie typograficzne

Jarosław Kruszewski

Redaktor techniczny

Jerzy Banasiuk

Druk: ORTHDRUK, Białystok, tel. 422-517

Od Autorek

Opracowanie, które Państwo otrzymacie zostało poświęcone wybranym zagadnieniom prawa wykroczeń.

Prawo wykroczeń należy do tej dziedziny prawa, z którą prawie każdy obywatel miał, ma lub może mieć kontakt. Wynika to z faktu, iż w sferze karania jest ono najszerzej stosowane.

Każdego roku ponad 5 milionów obywateli, którzy popełnili wykroczenia, zostaje ukaranych grzywnami w drodze mandatów karnych. Około 600 tysięcy sprawców zostaje ukaranych przez kolegia do spraw wykroczeń. A przecież obywatel, który uczestniczy w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, to nie tylko osoba, która popadła w konflikt z prawem, to również oskarżyciel, pokrzywdzony i świadek. Krąg osób, którym problematyka odnosząca się do obszaru prawa wykroczeń może być bliska z różnych względów wydaje się więc niezwykle szeroki.

To właśnie z myślą o nich Autorki przedstawiają podstawowe informacje z zakresu prawa wykroczeń. Mają one pomóc obywatelowi i ułatwić mu jego "spotkanie" z kolegium do spraw wykroczeń.

Myślą przewodnią opracowania jest ukazanie praw i obowiązków obwinionego, ukaranego, pokrzywdzonego, świadka i oskarżyciela w postępowaniu przed kolegium. Czytelnik znajdzie w nim również odpowiedź na inne pytania, takie jak:

- Co to jest wykroczenie ?*
- Jakie okoliczności muszą zaistnieć by możliwe było wszczęcie i dalsze prowadzenie postępowania ?*
- Kiedy można wszcząć postępowanie ?*
- Kto może złożyć wniosek o ukaranie ?*
- Jakie dane powinien zawierać wniosek o ukaranie ?*

- *Jakie kary i w jakich rozmiarach mogą być zastosowane do sprawcy wykroczenia ?*
- *Jakie inne środki można orzec wobec sprawcy wykroczenia ?*
- *Jakie środki zaskarżenia przysługują obywatelowi od nieprawomocnych rozstrzygnięć ?*
- *Kiedy można uchylić prawomocne orzeczenie ?*
- *W jaki sposób przebiega proces wykonania kar ?*
- *Jakie są cechy charakterystyczne postępowania nakazowego, mandatowego i przyspieszonego ?*

Uzupełnieniem opracowania jest aneks I, w którym Czytelnik znajdzie podstawowe wzory pism właściwych dla postępowania w sprawach o wykroczenia i aneks II, obejmujący wykaz ważniejszych prac z zakresu prawa wykroczeń.

Niniejsze drugie wydanie opracowania uwzględnia zmiany w kodeksie wykroczeń i kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia wprowadzone ustawą z dnia 12 lipca 1995 roku (Dz.U. Nr 95, poz. 475) o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym, która weszła w życie 20 listopada 1995 r.

*Mirosława Melezini
Grażyna B. Szczygiał*

Wykaz skrótów

kw. - kodeks wykroczeń

kpw. - kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia

kpk. - kodeks postępowania karnego

Dz.U. - Dziennik Ustaw

UWAGI WSTĘPNE

Ustawodawca nie umieścił w kodeksie wykroczeń definicji wykroczenia. W art. 1 kw. wskazano przesłanki odpowiedzialności, które pozwalają taką definicję sformułować.

Wykroczenie jest to czyn społecznie niebezpieczny, bezprawny, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia i zagrożony karą aresztu do 3 miesięcy, karą ograniczenia wolności do 3 miesięcy, grzywną do 5.000 zł lub karą nagany.

Przyjrzyjmy się poszczególnym elementom tej definicji:

– czyn

Czyn jest uzewnętrznionym zachowaniem człowieka, będącym w zasięgu jego woli. Zachowanie może polegać na działaniu zakazanym przez prawo (np. kradzież) lub zaniechaniu, czyli niedopełnieniu obowiązku nakazanego przez prawo (np. niepoddanie się obowiązkowi szczepienia ochronnego przeciwko gruźlicy). Nie są czynami zachowania odruchowe i pod wpływem przymusu fizycznego.

– bezprawność

Czyn jest bezprawny, jeżeli jest sprzeczny z przepisami prawa wykroczeń i nie zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność czynu, np. obrona konieczna, stan wyższej konieczności, samopomoc legalna.

– zawinienie

O zawinieniu mówimy w następujących przypadkach:

- sprawca chce popełnić czyn;
- sprawca przewiduje możliwość popełnienia czynu i godzi się na to;
- sprawca uświadamia możliwość popełnienia czynu i bezpodstawnie przypuszcza, że go uniknie;

- sprawca nie przewiduje, lecz mógł i powinien przewidzieć możliwość popełnienia czynu.

Te wypadki muszą mieć miejsce w sytuacji, gdy sprawca nie działa pod wpływem błędu czyli mylnego wyobrażenia o rzeczywistości i jest poczytalny, a więc ma możliwość rozumienia społecznego znaczenia czynu i kierowania swoim postępowaniem.

– karalność

Wskazanie w ustawie (kw.) zagrożenia karnego jest bardzo istotne. Zagrożenie karne wytycza granicę między wykroczeniem, a przestępstwem. Czynы zagrożone karą wyższą niż wskazana w kw. są przestępstwami.

– ustawa

Podstawą odpowiedzialności za dany czyn jest jego zabronienie przez ustawę obowiązującą w chwili popełnienia. Nikt nie może być ukarany za czyn, który w chwili popełnienia nie był określony w ustawie jako wykroczenie.

– społeczne niebezpieczeństwo

Pojęcie społecznego niebezpieczeństwa czynu obejmuje całokształt właściwości czynu, a więc rodzaj i charakter dobra, w które czyn godzi, wysokość szkody, okoliczności czynu, a także umyślność, nieumyślność, pobudki, motywy działania sprawcy.

Sprawcą wykroczenia może być tylko człowiek, który jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności za wykroczenie, a więc ma zdolność rozpoznawania znaczenia swego czynu i kierowania swym postępowaniem oraz w chwili popełnienia czynu miał ukończone 17 lat.

W stosunku do osób, które ukończyły lat 13 i nie ukończyły 17 lat i popełniły wykroczenie mają zastosowanie przepisy ustawy z 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. Nr 3-5, poz. 228).

Należy zaznaczyć, iż wskazana ustawa ogranicza zasięg odpowiedzialności nieletnich (13-17 lat) tylko do niektórych wykroczeń, np. zakłócanie spokoju (art. 51 kw.); znęcanie się nad zwierzęciem (art. 62 kw.); niszczenie znaków umieszczonych przez organ państwowy (art. 69 kw.); niszczenie znaków ostrzegawczych (art. 74 kw.); prowadzenie pojazdu po spożyciu alkoholu (art. 87 kw.); paserstwo (art. 122 kw.); rzucanie kamieniami w pojazd mechaniczny będący w ruchu (art. 76 kw.); spekulacja biletami na imprezy (art. 133 kw.); utrudnianie korzystania z urządzeń przeznaczonych do użytku publicznego (art. 143 kw.).

Rozdział I

WARUNKI PROWADZENIA POSTĘPOWANIA

Postępowanie w sprawach o wykroczenia prowadzi się w celu ustalenia odpowiedzialności sprawcy wykroczenia bądź jej braku, a w konsekwencji zmierza ono do wydania orzeczenia o ukaraniu, o odstąpieniu od ukarania lub uniewinnieniu.

Postępowanie mające doprowadzić do wydania orzeczenia zależy od okoliczności (warunków), które sprawiają, że jest ono prawnie dopuszczalne bądź nie jest. Te okoliczności (warunki) nazywane są przesłankami procesowymi.

W art. 10 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia ustawodawca zawarł katalog okoliczności wyłączających postępowanie, a więc postępowania nie można prowadzić, gdy:

– brak znamion wykroczenia w zarzucanym czynie

Można tu wskazać na brak bezprawności czynu czyli, że czyn jest prawnie dozwolony; brak winy po stronie sprawcy, czyli sprawca nie mógł przewidzieć skutków czynu; brak znamion czynu; brak społecznego niebezpieczeństwa czynu; istnienie okoliczności uchylającej karalność czynu, czyli obrona konieczna; stan wyższej konieczności, samopomoc legalna; istnienie okoliczności uchylających winę, a więc niepoczytalność sprawcy w chwili czynu, działanie w błędzie; zaistnienie okoliczności znoszących karalność - dobrowolne odstąpienie od usiłowania.

– przedawnienie orzekania

Z art. 45 kw. wynika, że karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął jeden rok.

– czyn podlega wyłącznie orzecznictwu innych organów

Np. sprawy o wykroczenia pracownicze rozpoznaje inspektor pracy, a nie kolegium do spraw wykroczeń.

– śmierć obwinionego

Jest to uzasadnione przyjęciem przez prawo wykroczeń odpowiedzialności osobistej.

– obwiniony jest:

a) uwierzytelnionym w Rzeczypospolitej Polskiej szefem przedstawicielstwa dyplomatycznego państwa obcego;

b) osobą należącą do personelu dyplomatycznego tego przedstawicielstwa;

c) osobą należącą do personelu administracyjnego lub technicznego tego przedstawicielstwa;

d) członkiem rodziny osób wymienionych pod lit. a-c i pozostałe z nimi we wspólnocie domowej;

e) inną osobą korzystającą z immunitetu dyplomatycznego na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych;

f) kierownikiem urzędu konsularnego lub innym urzędnikiem konsularnym państwa obcego albo inną osobą zrównaną z nimi na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych.

Punktów a-f nie stosuje się do osób w nich wskazanych jeżeli są obywatelami polskimi lub mają w Polsce miejsce stałego pobytu, przy czym osoby, o których mowa pod literą f nie podlegają orzecznictwu na podstawie kodeksu wykroczeń tylko w zakresie czynności pełnionych w toku i w wykonaniu ich funkcji urzędowych. Przepisy nie mają zastosowania jeżeli umowa międzynarodowa, której Polska jest stroną stanowi inaczej lub nie ma w tym przedmiocie umowy, a państwo obce nie zapewnia wzajemności.

– obwiniony z mocy przepisów szczególnych nie podlega orzecznictwu na podstawie niniejszego kodeksu

Należy tu wskazać na immunitety, z których korzystają posłowie i senatorzy (immunitet poselski nie pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności bez zgody Sejmu czy Senatu), sędziowie,

którzy za wykroczenia odpowiadają dyscyplinarnie, także prokuratorzy oraz pracownicy NIK, którzy w czasie wykonywania lub nadzoru czynności kontrolnych mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za zgodą kolegium NIK; przepis ten dotyczy także żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa i Służby Więziennej, którzy za wykroczenia ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną.

- **w sprawie o ten sam czyn popełniony przez tego samego obwinionego wydano prawomocne rozstrzygnięcie albo o ten sam czyn toczy się przeciwko obwinionemu wcześniej wszczęte postępowanie przed kolegium.**

Nie dotyczy to postanowienia o odmowie³ wszczęcia postępowania.

- **stosuje się przepis art. 41 kodeksu wykroczeń**

Ze wskazanego przepisu wynika, że można przekazać sprawę kierownikowi zakładu pracy, w którym jest zatrudniony sprawca, jeżeli z charakteru popełnionego czynu wynika, że stanowi on naruszenie obowiązku pracowniczego lub organizacji społecznej, do której sprawca należy, z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w regulaminie pracy, w postępowaniu dyscyplinarnym lub innych środków oddziaływania wychowawczego, jeżeli jest to wystarczające do wdrożenia sprawcy wykroczenia do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

- **zachodzi inna okoliczność wyłączająca z mocy ustawy orzekanie na podstawie niniejszego kodeksu**

Można tu wskazać na abolicję uznającą niektóre wykroczenia popełnione przed wskazanym terminem za niepodlegające ukaraniu.

Postępowanie należy prowadzić gdy stwierdzono następujące okoliczności:

- **sprawa należy do kompetencji kolegium**

Z art. 2 kpw. wynika, że w sprawach o wykroczenia właściwe do orzekania są kolegia do spraw wykroczeń, chyba że ustawa powierza orzekanie innym organom. Np. w sprawach o wykroczenia orzekają także inspektorzy pracy.

– **właściwość kolegium**

Z art. 14 kpw. wynika, że w pierwszej instancji orzekają kolegia do spraw wykroczeń przy sądach rejonowych.

Właściwym miejscowo jest kolegium, na którego terenie działania wykroczenie popełniono.

Należy wskazać wyjątki od tej zasady, a mianowicie:

- gdy wykroczenie popełniono na polskim statku morskim lub powietrznym to właściwe jest kolegium portu macierzystego;
- gdy wykroczenie popełniono za granicą to właściwe jest kolegium na terenie którego ujawniono wykroczenie, bądź na terenie, którego sprawca przed popełnieniem wykroczenia stale zamieszkiwał lub czasowo przebywał. Należy zaznaczyć, iż obywatel polski odpowiada tylko za kradzież lub przywłaszczenie mienia (art. 119 kw.), paserstwo (art. 122 kw.), niszczenie mienia lub uszkodzanie (art. 124 kw.) popełnione za granicą;
- gdy wykroczenie popełniono w miejscu, którego nie da się ustalić to właściwe jest kolegium, na którego terenie działania wykroczenie to ujawniono.

Jeżeli wykroczenie popełniono na terenie kilku kolegiów sprawę rozpoznaje kolegium, w którym wszczęto postępowanie.

Gdy nie można ustalić właściwości miejscowej kolegium, wówczas sprawę rozpoznaje kolegium dla dzielnicy Warszawa-Śródmieście.

– **wniosek o ukaranie**

Patrz uwagi w rozdz. II i III.

Rozdział II

KTO MOŻE ZŁOŻYĆ WNIOSEK O UKARANIE ?

Postępowanie w sprawach o wykroczenia oparte jest na zasadzie skargowości, która oznacza, że kolegium do spraw wykroczeń nigdy nie wszczyna postępowania z urzędu, lecz tylko na skutek skargi, zwanej wnioskiem o ukaranie.

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia przyjmuje zasadę skargi powszechnej. Z pewnymi wyjątkami wniosek o ukaranie może więc złożyć każdy obywatel.

Art. 20 § 1 kpw. wymienia cztery kategorie podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o ukaranie:

- 1) oskarżyciela publicznego,
- 2) pokrzywdzonego,
- 3) instytucję państwową lub społeczną,
- 4) osobę fizyczną.

Oskarżycielem publicznym przed kolegium we wszystkich sprawach o wykroczenia jest Policja i to niezależnie od tego, kto złożył wniosek o ukaranie. Oprócz Policji funkcję oskarżyciela publicznego mogą wykonywać organy administracji państwowej i organy gminy, ale tylko w tych sprawach, w których w zakresie swego działania złożyły wniosek o ukaranie. Ponadto uprawnienia oskarżyciela publicznego przysługują upoważnionym przez Radę Ministrów instytucjom państwowym lub społecznym, ale także tylko w sprawach, w których w zakresie swego działania złożyły wniosek o ukaranie.

Aktualnie uprawnienia takie nadane zostały: wojewódzkim inspektorom Straży Ochrony Przyrody, Polskiemu Związkowi Łowieckiemu i kołom łowieckim, Zarządowi Głównemu, zarządom okręgowym i zarządom kół Polskiego Związku Wędkarskiego, Zarządowi Głównemu i zarządom oddziałów terenowych Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami. Na podstawie innych ustaw status

oskarżyciela publicznego mają: strażnicy Państwowej Straży Rybackiej - w sprawach o wykroczenia z art. 27 ustawy o rybactwie śródlądowym z 18 IV 1985 r., Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska - w sprawach o wykroczenia przeciwko środowisku, strażnicy leśni i inne osoby, którym nadane zostały uprawnienia strażników leśnych - w sprawach o wykroczenia szkodnictwa leśnego, dyrektorzy parków narodowych oraz funkcjonariusze straży Parku - w sprawach o wykroczenia w zakresie ochrony przyrody. Wreszcie uprawnienia oskarżyciela przysługują prokuratorowi z tytułu kontroli przestrzegania prawa w dziedzinie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Oskarżyciel publiczny jest reprezentantem interesu społecznego. Łączy on w sobie funkcję oskarżyciela i rzecznika interesu publicznego. Jest on zobowiązany do obiektywizmu. Powinien więc uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść obwinionego (art. 6 kpw.). W związku z tym, że oskarżyciel publiczny winien zachować bezstronność mają do niego zastosowanie przepisy w przedmiocie wyłączenia członka kolegium od udziału w postępowaniu.

Pokrzywdzonym jest ten, którego dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez wykroczenie.

Co do pewnych wykroczeń wniosek o ukaranie może być złożony wyłącznie przez pokrzywdzonego. Dotyczy to czynów godzących przede wszystkim w dobra jednostki, w jej mienie lub prawa majątkowe. Są to: kradzież lub przywłaszczenie mienia na szkodę osoby najbliższej - art. 119 § 4 kw., kradzież ogrodowa - art. 123 § 3 kw., uszkodzenie mienia - art. 124 § 3 kw., samowolne użycie cudzego mienia - art. 127 § 2 kw., szkodnictwo leśne - art. 148 § 2 kw., szkodnictwo ogrodowe - art. 150 § 1 kw., szkodnictwo rolne - art. 151 § 4 kw., szkodnictwo leśne - art. 153 § 2, 154 § 3, 156 § 3, 157 § 2 kw., kradzież, przywłaszczenie, umyślne zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy przedstawiającej wartość niemajątkową - art. 126 § 2 kw. Właśnie z uwagi na charakter czynów, bądź stosunek łączący sprawcę z

pokrzywdzonym ustawodawca pozostawia pokrzywdzonemu inicjatywę w przedmiocie ścigania i ukarania sprawcy.

Uprawnienia do złożenia wniosku o ukaranie przysługują także **instytucji państwowej lub społecznej**. Instytucją państwową jest przede wszystkim każdy organ administracji państwowej i rządowej, organ samorządu terytorialnego, ale także np. uniwersytet. Instytucją społeczną są wszystkie organizacje społeczne, z tym że wniosek o ukaranie może złożyć tylko ta organizacja społeczna, która ma uregulowany byt prawny.

Wreszcie wniosek o ukaranie może pochodzić od **osoby fizycznej**, czyli od każdego **obywatela**, chociażby ten nawet w najmniejszym stopniu nie był dotknięty przez wykroczenie. Jednakże co do określonych wykroczeń ustawodawca przewiduje instytucję tzw. obowiązkowego pośrednictwa. Oznacza ona, że w pewnych sprawach wniosek o ukaranie może stanowić podstawę do wszczęcia postępowania tylko wówczas, gdy został on złożony do kolegium za pośrednictwem odpowiedniego organu ścigania (art. 20 § 2 kpw.).

W sprawach o wykroczenia:

- kradzież lub przywłaszczenie mienia (art. 119 kw.),
- wyrąb drzewa w lesie w celu przywłaszczenia, kradzież lub przywłaszczenie drzewa wyrąbanego lub powalonego (art. 120 kw.),
- paserstwo mienia pochodzącego z kradzieży lub z przywłaszczenia (art. 122 kw.),
- umyślne niszczenie, uszkodzenie lub uczynienie mienia niezdatnym do użytku (art. 124 kw.),
- spekulacja (art. 132 kw.),
- oszustwo na szkodę nabywców lub dostawców (art. 134 kw.)
- obywatel może złożyć wniosek o ukaranie za pośrednictwem Policji;

w sprawach o wykroczenia określone w art. 120, 122 i 124 kw., popełnione na obszarze lasów państwowych - za pośrednictwem dyrekcji Lasów Państwowych, nadleśnictwa albo dyrekcji parków narodowych;

w sprawach o wykroczenia określone w art. 132 i 134 kw. - za pośrednictwem Państwowej Inspekcji Handlowej, jeżeli czyn popełniony został w miejscowości będącej siedzibą tego organu.

Obowiązkowym pośrednictwem w powyższych sprawach objęte są tylko wnioski pochodzące od obywateli.

Organy wykonujące zadania obowiązkowych pośredników nie mogą odmówić obywatelowi skierowania sporządzonego przez niego wniosku do kolegium. Ich zadaniem jest udzielenie mu pomocy zwłaszcza w odniesieniu do ustalenia wysokości szkody lub wartości mienia istotnej dla oceny danego czynu jako przestępstwa lub jako wykroczenia. To właśnie wartość przedmiotu lub wysokość szkody decyduje o tym, czy w ogóle postępowanie o wykroczenie może być wszczęte.

Rozdział III

JAKIE DANE POWINIEN ZAWIERAĆ WNIOSEK O UKARANIE ?

Wniosek o ukaranie musi mieć formę pisemną (art. 20 § 1 kpw.).

Ogólne wymagania prawne co do struktury formalnej wniosku o ukaranie zostały sformułowane w art. 21 kpw. Przepis ten określa, jakie dane powinien zawierać wniosek o ukaranie. Wymogi formalne wniosku są zróżnicowane w zależności od tego, czy składa go obywatel (w tym także pokrzywdzony), czy oskarżyciel publiczny, instytucja państwowa lub organizacja społeczna.

Jeśli chodzi o wniosek obywatela, art. 21 § 1 kpw. ogranicza wymogi do niezbędnego minimum. Należą do nich:

1) określenie danych o tożsamości obwinionego, tj. podanie jego imienia i nazwiska oraz innych danych, a w szczególności jego adresu,

2) określenie zarzucanego obwinionemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia,

3) wskazanie dowodów; podanie zwłaszcza imion, nazwisk i adresów świadków, czy wskazanie dokumentów,

4) oznaczenie personalii wnioskodawcy, tj. jego imienia i nazwiska oraz adresu,

5) złożenie podpisu przez sporządzającego wniosek o ukaranie, przy czym podpis musi być odrębny (nie wystarczy wypisanie nazwiska na maszynie do pisania, czy odbicie nazwiska pieczętą).

Dalej idące wymogi stawia art. 21 § 2 kpw. wnioskowi o ukaranie pochodzącemu od oskarżyciela publicznego oraz instytucji państwowej lub społecznej.

Przed wszystkim wniosek taki musi zawierać wszystkie elementy określone dla wniosku pochodzącego od obywatela. Ponad-

to powinien on zawierać szereg dodatkowych danych, ale tylko "w miarę możliwości". Są to:

- 1) informacje na temat miejsca zatrudnienia obwinionego,
- 2) dane o warunkach materialnych, rodzinnych i osobistych obwinionego,
- 3) wskazanie kwalifikacji prawnej czynu zarzuconego sprawcy, która jednak nie wiąże przewodniczącego kolegium ani składu orzekającego,
- 4) wskazanie osób pokrzywdzonych z podaniem ich miejsca zamieszkania (pobytu, siedziby) oraz określenie wysokości wyrządzonej szkody,
- 5) informacje, czy uprawniony do tego wnioskodawca zastosował środki przewidziane w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub wystąpił o zastosowanie tych środków, jeżeli czyn zarzucany obwinionemu stanowi jednocześnie niewykonanie obowiązku podlegającego egzekucji administracyjnej.

Ponadto, jeśli było prowadzone dochodzenie lub postępowanie sprawdzające, do wniosku o ukaranie należy dołączyć odpowiednie materiały.

W sprawach o wykroczenia określone w art. 119, 120, 122, 124, 132 i 134 kw. wniosek powinien zawierać dane o wysokości wyrządzonej szkody oraz dane z Centralnego Rejestru Skazanych o karalności. Należy zaznaczyć, że w odniesieniu do danych o karalności nie są one aktualnie wymogiem formalnym bezwzględnym wniosku o ukaranie. W związku bowiem z nowelizacją kodeksu wykroczeń z 1985 r. uprzednia karalność sprawcy nie zmienia już oceny prawnej czynu z wykroczenia na przestępstwo. Natomiast oczywiście takie dane są pożądane, gdyż charakteryzują sylwetkę obwinionego.

Jakie są prawne konsekwencje braków wniosku o ukaranie ?

Otóż, jeżeli wniosek o ukaranie nie zawiera wszystkich wymaganych przez ustawę danych, jak również gdy niezbędne jest uzu-

pełnienie go dodatkowymi danymi lub wyjaśnienie podanych we wniosku okoliczności, przewodniczący kolegium może:

- 1) albo zwrócić wniosek w celu odpowiedniego uzupełnienia wnioskodawcy,
- 2) albo przekazać go w celu uzupełnienia Policji lub innemu właściwemu organowi,
- 3) albo uzupełnić wniosek we własnym zakresie.

Rozdział IV

PRAWA I OBOWIĄZKI UCZESTNIKÓW POSTĘPOWANIA

Uczestnikami postępowania w sprawach o wykroczenia są: obwiniony, pokrzywdzony, świadek.

Obwiniony

W myśl przepisów kpw. (art. 29) obwinionym jest osoba, przeciwko której złożono wniosek o ukaranie. Zważywszy, iż obwiniony jest stroną w postępowaniu przysługuje mu szereg uprawnień, zapewniających ochronę przed niesłusznym ukaraniem. Do uprawnień przysługujących obwinionemu należą:

– domniemanie niewinności

Obwinionego nie uważa się za winnego dopóki nie zostanie mu udowodniona wina, a więc nie zapadnie prawomocne orzeczenie stwierdzające winę. To oskarżyciel musi udowodnić winę obwinionemu. Należy w tym miejscu wskazać na bardzo istotny zapis w kpw., a mianowicie art. 7 § 2, z którego wynika, że nie dających się usunąć wątpliwości nie wolno rozstrzygać na niekorzyść obwinionego.

– prawo do obrony

Prawo do obrony to prawo do odpierania stawianych zarzutów (obrona materialna) i prawo do korzystania z pomocy obrońcy (obrona formalna).

Prawo do obrony materialnej realizowane jest przez składanie przez obwinionego wyjaśnień, prawo zapoznania się z aktami sprawy, obecność na rozprawie, zgłaszanie wniosków dowodowych, zadawanie pytań osobom przesłuchiwanym, domaganie się uzupełnienia postępowania dowodowego, składanie środków zażalenia. Obrona formalna to prawo do korzystania z pomocy obrońcy. Obrońcą może być osoba uprawniona do obrony wg przepisów ustawy o ustroju adwokatury lub inna osoba godna za-

ufania dopuszczona przez przewodniczącego lub skład orzekający. Jak wynika z kpw. taką osobą może być przedstawiciel związku zawodowego lub innej organizacji społecznej, której członkiem jest obwiniony. Upoważnienie do obrony obwiniony może udzielić na piśmie lub ustnie do protokołu.

Obrońca może podejmować wszelkie czynności przewidziane dla obwinionego, a więc składać wnioski dowodowe, uczestniczyć w postępowaniu, wypowiadać się co do dowodów, wygłosić przemówienie końcowe, składać środki zaskarżenia.

– prawo do powiadomienia o zarzucanym czynie

Obwiniony powinien być zawiadomiony, co najmniej na 7 dni przed terminem, o terminie rozprawy. Wezwanie na rozprawę powinno zawierać oznaczenie zarzucanego czynu oraz pouczenie o skutkach niestawiennictwa.

– prawo do udziału w określonych czynnościach dowodowych

Obwiniony powinien być, przynajmniej na 7 dni przed terminem, zawiadomiony o terminie i miejscu przeprowadzania dowodu poza rozprawą. Może składać wnioski dowodowe, wskazywać których powołać świadków oraz przedstawiać inne dowody na swoją obronę.

– prawo do niezbędnych wyjaśnień i informacji od organów prowadzących postępowanie

Na organie prowadzącym postępowanie spoczywa obowiązek informowania obwinionego o wszystkich jego uprawnieniach i obowiązkach. Jest to bardzo istotne bowiem w większości przypadków przed kolegium stają osoby, którym nie zawsze znane są przepisy procesowe.

– prawo do złożenia wniosku o wyłączenie członka kolegium od rozpoznania sprawy

Zgodnie z art. 18 kpw. następujące sytuacje uzasadniają wyłączenie członka kolegium ze składu orzekającego:

- sprawa dotyczy tego członka bezpośrednio lub brał on udział w wydawaniu zaskarżonego lub uchylonego rozstrzygnięcia albo zeznawał w tej sprawie jako świadek;
- pomiędzy członkiem kolegium a obwinionym, pokrzywdzonym lub oskarżycielem publicznym zachodzi stosunek osobisty tego rodzaju, że mogłby wywołać wątpliwości co do bezstronności tego członka, a więc jest małżonkiem obwinionego, pokrzywdzonego lub oskarżyciela publicznego, jest krewnym lub powinowatym w linii prostej, a w linii bocznej aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa obwinionego, pokrzywdzonego lub oskarżyciela publicznego; obwiniony lub pokrzywdzony pozostaje wobec członka kolegium w stosunku zależności lub podrzędności służbowej; członka kolegium i obwinionego lub pokrzywdzonego czy oskarżyciela publicznego łączą interesy majątkowe, wspólna praca, pozostają w zażyłości lub nienawiści, członek kolegium i obwiniony, pokrzywdzony lub oskarżyciel publiczny są związani węzłem przysposobienia, opieki lub kurateli.

Należy podkreślić, iż powody wyłączenia trwają mimo ustania uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli.

- **prawo do przeglądania akt sprawy, sporządzania z nich notatek i odpisów**

W każdym stadium postępowania kolegium obowiązane jest umożliwić obwinionemu przeglądanie akt i sporządzanie z nich notatek i odpisów.

- **prawo do wygłoszenia końcowego przemówienia na rozprawie**

Obwiniony ma prawo jako ostatni do wypowiedzenia się przed tajną radą sądu orzekającego.

- **prawo do odmowy składania wyjaśnień bez podania powodu odmowy**

– **prawo złożenia środka zaskarżenia**

Patrz uwagi do rozdz. VII.

Obwiniony jako osoba, której zarzuca się popełnienie wykroczenia ma także określone obowiązki.

Należy tu wskazać na:

– **obowiązek stawienia się na rozprawę**

W razie niestawiennictwa można zarządzić przymusowe doprowadzenie albo przeprowadzić rozprawę zaocznie.

– **obowiązek poddania się badaniu lekarza psychiatry**

Gdy kolegium będzie miało wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego obwinionego może powołać biegłego lekarza psychiatrę. Nie ma jednak na tle kpw. podstaw do zarządzenia obserwacji w zakładzie leczniczym.

– **obowiązek poddania się przeszukaniu, a także umożliwienie przeszukania wskazanych pomieszczeń i miejsc**

W art. 40 kpw. wskazano przy jakich wykroczeniach można dokonać przeszukania (art. art. 52 § 1; 52a; 53; 56-61; 63a; 67-69; 73; 74; 82 § 11 pkt 1, 3, 4; 83; 107; 111; 112; 118-120; 123; 125-129; 132-136; 138; 148; 149; 153; 154 § 1 pkt 1-3 kw. i inne ustawy dodatkowe).

Zawsze podmiotem uprawnionym do przeszukania jest Policja, a niekiedy PIH i Służba Leśna.

Organ dokonujący przeszukania obowiązany jest okazać nakaz. Przeszukanie następuje na polecenie prokuratora. Jeżeli prokurator nie wydał polecenia, a zachodzą wypadki nie cierpiące zwłoki, można dokonać przeszukania, jednakże organ dokonujący przeszukania obowiązany jest zwrócić się do prokuratora o zatwierdzenie przeszukania.

Osoba, u której dokonano przeszukania ma prawo zgłoszenia do protokołu żądania doręczenia postanowienia o przeszukaniu.

Przeszukania zamieszkałych pomieszczeń można dokonać w porze nocnej (od godz. 21.00 do 6.00) tylko w wypadkach niecierpiących zwłoki.

Pokrzywdzony

Pokrzywdzony ma prawa strony niezależnie od tego czy złożył wniosek o ukaranie, czy też tego nie uczynił.

Jeżeli pokrzywdzony nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych (nie ukończył 13 lat lub został całkowicie ubezwłasnowolniony) albo ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych (ukończył 13 lat lub został częściowo ubezwłasnowolniony), a więc nie jest w stanie bronić swych interesów wówczas prawa pokrzywdzonego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której pieczę pokrzywdzony pozostaje.

Pokrzywdzony może także ustanowić pełnomocnika, który będzie działał w jego imieniu.

Pokrzywdzony będąc stroną w postępowaniu ma szereg praw:

- **prawo do złożenia wniosku o ukaranie**

Patrz uwagi do rozdz. II.

- **prawo do zawiadomienia o rozprawie**

Pokrzywdzony niezależnie czy złożył wniosek o ukaranie, czy też tego nie uczynił powinien być zawiadomiony o terminie rozprawy co najmniej z 7 dniowym wyprzedzeniem.

- **prawo do zawiadomienia o terminie przeprowadzenia dowodu poza rozprawą**

Pokrzywdzony powinien być przynajmniej na 7 dni przed terminem zawiadomiony o terminie i miejscu przeprowadzenia dowodu poza rozprawą.

- **prawo do składania wniosków dowodowych**

Pokrzywdzony ma prawo do wskazania osób, które powinny być przesłuchane w charakterze świadków.

- **prawo do wypowiadania się na rozprawie co do kwestii podlegających rozstrzygnięciu**
- **prawo do złożenia wniosku o wyłączenie członka kolegium**

Patrz uwagi dotyczące obwinionego.

- **prawo do końcowej wypowiedzi w ramach głosów stron**

Pokrzywdzony ma prawo do końcowej wypowiedzi przed obwinionym.

- **prawo do składania środków zaskarżenia**

Patrz uwagi do rozdz. VII.

- **prawo do występowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego**

Prawo to przysługuje gdy postępowanie, w przypadku złożenia środka zaskarżenia, będzie się toczyć przed sądem.

Świadek

Świadkiem jest osoba, która w toczącym się postępowaniu przeciwko danej osobie składa zeznania o faktach, które są jej wiadome.

Może być świadkiem tylko ta osoba, która jest zdolna do dokonywania spostrzeżeń i do przekazywania ich innym osobom. Świadkiem może być pokrzywdzony.

Można wyróżnić świadków-biegłych, którzy zeznają o zdarzeniach, co do których dla właściwego przedstawienia konieczna jest szczególna wiedza.

Wyróżnia się także "świadków przybranych" czyli osoby powołane do uczestniczenia w niektórych czynnościach procesowych (przeszukanie pomieszczenia pod nieobecność gospodarza) aby w przypadku zarzutu nieprawidłowości przeszukania mogły świadczyć o jego przebiegu.

Świadek (osoba wezwana w charakterze świadka) ma obowiązek stawić się we wskazanym miejscu oraz terminie i złożyć zeznania. W przypadku niestawiennictwa można zastosować wobec świadka środki przymusu w postaci kary porządkowej od 2,50 zł do 150 zł, a w razie ponownego niestawiennictwa wezwać do uiszczenia kary porządkowej do 250 zł. Tę karę można nałożyć także gdy świadek odmówił złożenia zeznań. Ponadto w przypadku niestawiennictwa świadka bez podania usprawiedliwionej przyczyny można zarządzić przymusowe doprowadzenie przez Policję.

Jeżeli świadek nie może stawić się na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej trudnej do pokonania przeszkody, skład orzekający lub wyznaczony członek składu orzekającego może przesłuchać go w miejscu, w którym przebywa.

Nie można przesłuchać w charakterze świadka:

- obrońcy co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę;
- duchownego, co do faktów, o których dowiedział się przy spowiedzi.

Należy podkreślić, iż świadek korzysta z prawa odmowy zeznań. Z art. 37 kpw. wynika, że jeżeli świadek jest osobą najbliższą dla obwinionego może odmówić złożenia zeznań. Najbliższym, w myśl art. 47 § 3 kw. jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca faktycznie we wspólnym pożyciu. Trzeba zaznaczyć, iż prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia. Świadek może odmówić udzielenia odpowiedzi na pytanie, jeżeli odpowiedź mogłaby narazić jego samego lub osobę mu najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub wykroczenie.

Za złożenie fałszywych zeznań świadek ponosi odpowiedzialność karną.

Rozdział V

RODZAJE ROZSTRZYGNIĘĆ KOLEGIUM DO SPRAW WYKROCZEŃ

Na podstawie całokształtu materiału dowodowego ujawnionego na rozprawie skład orzekający kolegium podejmuje rozstrzygnięcie. Może on wydać orzeczenie albo postanowienie.

Przedmiotem **orzeczenia** może być:

- 1) ukaranie,
- 2) odstąpienie od wymierzenia kary,
- 3) uniewinnienie.

Przedmiotem **postanowienia** jest tylko umorzenie postępowania.

Orzeczenia mają charakter merytoryczny i rozstrzygają kwestię odpowiedzialności obwinionego za wykroczenie zarzucone mu we wniosku o ukaranie. Natomiast postanowienia o umorzeniu postępowania mają charakter procesowy i zapadają na skutek niedopuszczalności postępowania i orzekania (por. uwagi zawarte w rozdz. I dotyczące warunków dopuszczalności postępowania - przesłanek procesowych).

Jeżeli postanowienie o umorzeniu postępowania zostaje wydane w następstwie ustalenia, że czyn obwinionego wypełnia znamiona przestępstwa, a nie wykroczenia, wówczas przekazuje się akta sprawy Policji, która powinna podjąć odpowiednie kroki. Natomiast w wypadku ustalenia, że czyn obwinionego stanowi przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego, kolegium umarżając postępowanie powinno poinformować pokrzywdzonego o jego prawie do wystąpienia z oskarżeniem prywatnym na drogę procesu karnego sądowego.

Orzeczenie o ukaraniu zapada wówczas, jeżeli skład orzekający kolegium dojdzie do wniosku, że obwiniony popełnił wykroczenie i należy mu za to wymierzyć karę.

Orzeczenie o odstąpieniu od wymierzenia kary także oznacza, że obwiniony popełnił wykroczenie, ale kolegium całkowicie rezygnuje z wymierzenia mu jakiegokolwiek kary. Natomiast jeżeli kolegium odstępuje od wymierzenia kary zasadniczej i wymierza karę dodatkową, wówczas jest to orzeczenie o ukaraniu, które musi zawierać decyzję co do kary. Jeżeli zaś kolegium odstępuje od wymierzenia kary i orzeka nawiązkę - jest to orzeczenie o odstąpieniu od wymierzenia kary. Podobna sytuacja ma miejsce w wypadku stosowania do sprawcy środka oddziaływania społecznego (wychowawczego), określonego w art. 39 § 4 kw.

Orzeczenie o uniewinnieniu zapada tylko wtedy, gdy w wyniku przeprowadzenia rozprawy kolegium ustali, że:

- obwiniony nie popełnił zarzucanego mu czynu lub że brak jest wystarczających dowodów jego popełnienia,
- czyn nie wyczerpuje wszystkich ustawowych znamion wykroczenia,
- sprawca nie jest winien zarzucanego czynu,
- czyn miał miejsce, ale okazało się, iż nie jest on bezprawny lub że w ogóle nie jest społecznie niebezpieczny,
- zachowanie sprawcy nie jest czynem w rozumieniu prawa materialnego.

Rozstrzygnięcie wydane w wyniku rozprawy ogłasza się niezwłocznie po zakończeniu narady. Ogłoszenie następuje zawsze jawnie.

Rozdział VI

ŚRODKI REAKCJI NA WYKROCZENIE

Kodeks wykroczeń przewiduje różnorodne środki reakcji na wykroczenie. Są to:

- **kary zasadnicze,**
- **kary dodatkowe,**
- **warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu,**
- **nawiązka,**
- **odszkodowanie,**
- **środki oddziaływania wychowawczego.**

Kary zasadnicze stanowią główny środek reakcji na wykroczenia. Są one przewidziane w sankcjach przepisów określających wykroczenia. Orzeka się je samoistnie.

Kary dodatkowe orzekane są w zasadzie obok kary zasadniczej i tylko w wypadkach przewidzianych w przepisie szczególnym. Jedynie w wypadku odstąpienia od wymierzenia kary zasadniczej (art. 39 § 3 kw.), kary dodatkowe mogą być orzekane samoistnie.

Kary zasadnicze

Katalog kar zasadniczych (art. 18 kw.) obejmuje:

- **areszt,**
- **ograniczenie wolności,**
- **grzywnę,**
- **naganę.**

Kara aresztu jest najsurowszą karą zasadniczą. Orzeka się ją w granicach od tygodnia do 3 miesięcy (art. 19 kw.). W systemie prawa wykroczeń jest ona traktowana jako kara wyjątkowa, co

podkreśla art. 35 kw. Jeżeli bowiem ustawa daje możliwość wyboru między aresztem a inną karą (a jest to reguła bez wyjątków), areszt można orzec tylko wtedy, gdy czyn popełniono z winy umyślnej, a zarazem za orzeczeniem kary aresztu przemawia waga czynu lub okoliczności sprawy świadczą o demoralizacji sprawcy albo sposób jego działania zasługuje na szczególne potępienie.

Należy zaznaczyć, że kodeks wykroczeń przewiduje zakaz orzekania aresztu, jeżeli warunki osobiste sprawcy uniemożliwiają odbycie tej kary (art. 26 kw.). Np. dotyczy to kalectwa czy choroby sprawcy albo konieczności zapewnienia przez sprawcę opieki obłożnie choremu, małym dzieciom itd.

Z drugiej strony ustawa rozszerza możliwość orzekania kary aresztu w pewnych wypadkach recydywy specjalnej wielokrotnej (art. 38 kw.). Chodzi tu o sytuacje, w których sprawca po raz trzeci popełnia podobne wykroczenie z winy umyślnej, był już dwukrotnie karany za podobne wykroczenia umyślne, tamte ukarania nie zostały zatarte, a od drugiego ukarania nie minęły 2 lata. Wówczas kolegium za trzecie wykroczenie może wymierzyć karę aresztu do 3 m-cy, chociażby wykroczenie było zagrożone karą łagodniejszą.

Kara ograniczenia wolności jest drugą co do surowości karą zasadniczą. Ma ona na celu kształtowanie społecznie pożądanej postawy ukaranego w drodze wykonywania przez niego wyznaczonej mu pracy w warunkach ograniczenia wolności. Orzeka się ją w miesiącach, w wymiarze od 1 do 3 miesięcy (art. 20 § 1 kw.).

Na treść tej kary składają się następujące ograniczenia swobód ukaranego:

- zakaz zmiany miejsca stałego pobytu bez zgody organu orzekającego,
- obowiązek wykonywania pracy wskazanej przez organ orzekający,

- obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary (art. 20 § 2 kw.).

Obowiązek pracy może być wykonywany w trzech formach, mianowicie:

- w formie nieodpłatnej, dozorowanej pracy na cele publiczne w odpowiednim uspołecznionym zakładzie pracy lub instytucji użyteczności publicznej w wymiarze od 20 do 50 godzin w stosunku miesięcznym,
- w postaci potrącenia od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę wykonywaną w dotychczasowym uspołecznionym zakładzie pracy na rzecz Skarbu Państwa albo na wskazany cel społeczny; w czasie wykonywania kary ukarany nie może rozwiązać stosunku pracy bez zgody organu orzekającego oraz nie może być przeniesiony na wyższe stanowisko,
- w formie skierowania osoby nie pozostającej w stosunku zatrudnienia do odpowiedniego uspołecznionego zakładu pracy z zastosowaniem rygorów wymienionych w poprzedniej formie, z tym że potrącenie można orzec na rzecz tego zakładu na potrzeby związane z wykonywaniem kary albo na wskazany cel społeczny.

Wychowawczy charakter kary ograniczenia wolności zaakcentowany został w ustawie poprzez uprawnienia kolegium do zastosowania obok tej kary dodatkowych obowiązków, tj. naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej wykroczeniem lub przeproszenia pokrzywdzonego.

Grzywna jest podstawowym środkiem represji w prawie wykroczeń. W praktyce jest ona najczęściej orzekana (stanowi ponad 95% kar zasadniczych orzekanych za wykroczenia).

Kara grzywny wymierzana jest samoistnie w granicach od 10 do 5.000 złotych (art. 24 § 1 kw.). Inne dolne i górne granice grzywny występują w postępowaniu nakazowym i mandatowym (patrz uwagi do rozdz. X).

Grzywnę można także orzec obok kary aresztu za wykroczenie popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. W tym wypadku ma ona w zasadzie charakter obligatoryjny. Jednakże jeżeli organ orzekający uzna, że orzeczenie grzywny byłoby niecelowe, wówczas może zrezygnować z jej wymierzenia.

Niecelowość orzeczenia grzywny może wynikać z trudnej sytuacji materialnej sprawcy, zwłaszcza gdy należy przewidywać, że grzywna byłaby nieściągalna i w praktyce zamieniłaby się w zastępczą karę aresztu. Również niecelowe byłoby orzeczenie grzywny w sytuacji, gdy jej dolegliwość dotknęłaby nie sprawcy, ale jego rodzinę.

Nagana jest najłagodniejszą karą zasadniczą. Jej sens sprowadza się do oddziaływania moralnego na sprawcę wykroczenia. Można ją orzec tylko wówczas, gdy jest przewidziana w sankcji przepisu szczególnego. W warunkach określonych w art. 39 kw. można do niej sięgnąć stosując nadzwyczajne złagodzenie kary.

Przesłankami orzeczenia kary nagany są: charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy, przy czym wystarczy, że jedna z tych przesłanek (mogą one oczywiście występować jednocześnie) przemawia za pozytywną prognozą, czyli pozwala przypuszczać, że orzeczenie nagany będzie wystarczające do wdrożenia sprawcy do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

Jeżeli chodzi o przesłankę przedmiotową (charakter i okoliczności czynu), to należy przez nią rozumieć sytuację, w której mamy do czynienia z czynem stosunkowo drobnym, o niewielkim ciężarze gatunkowym w stosunku do innych tego rodzaju naruszeń. W ramach przesłanki podmiotowej właściwości sprawcy stanowią wyraz jego osobowości (charakter, inteligencja, stan psychiczny i fizyczny itd.), natomiast warunki osobiste sprawcy - wyraz jego sytuacji rodzinnej, zawodowej, majątkowej.

Należy zaznaczyć, że chuligański charakter wykroczenia uniemożliwia orzeczenie kary nagany (art. 36 § 2 kw.).

Kary dodatkowe

Katalog kar dodatkowych zamieszczony w art. 28 § 1 kw. obejmuje:

- zakaz prowadzenia określonej działalności lub wykonywania czynności związanych z wymaganym zezwoleniem,
- zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych lub innych pojazdów,
- przepadek rzeczy,
- podanie orzeczenia o ukaraniu do publicznej wiadomości w szczególnie sposób.

Nie jest to katalog wyczerpujący, bowiem przepis ten mówi ponadto o "innych karach dodatkowych określonych przez ustawę". Jednakże kodeks wykroczeń takich kar nie przewiduje.

Zasadą jest, że kary dodatkowe orzeka się tylko w wypadkach przewidzianych w przepisie szczególnym, który określa, czy orzeczenie jednej lub kilku kar dodatkowych jest uprawnieniem kolegium (kolegium może wówczas orzec karę dodatkową, ale nie musi), czy jego obowiązkiem (kolegium jest wówczas zobowiązane orzec karę dodatkową). Wyjątek stanowi kara podania orzeczenia do publicznej wiadomości w szczególnie sposób, którą kolegium może orzec zawsze, jeżeli może to mieć znaczenie wychowawcze (art. 31 § 1 kw.).

Kara zakazu prowadzenia określonej działalności lub wykonywania czynności związanych z wymaganym zezwoleniem może być orzekana na okres od 3 miesięcy do roku (art. 29 kw.).

Przez pojęcie "określona działalność" należy rozumieć przede wszystkim zajęcia wykonywane w ramach produkcji, obrotu lub usług. Mogą one mieć charakter zarobkowy, stanowiąc główne lub uboczne źródło utrzymania sprawcy, jak i niezarobkowy. Nie jest przy tym istotne, czy wykonywanie ich wymaga formalnego zezwolenia.

Natomiast wyłącznie z wymaganym zezwoleniem wiąże się zakaz wykonywania określonych czynności. Przykładem takich czynności są czynności łowieckie, wędkarskie, ratownicze, żeglarskie.

Kara zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych lub innych pojazdów może być orzekana na okres od 6 miesięcy do 3 lat (art. 29 kw.). Jest ona przewidziana w czterech przepisach kodeksu wykroczeń.

Kolegium musi orzec tę karę:

1) wobec sprawcy, który znajdując się w stanie po spożyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, prowadził pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym albo znajdując się w takim stanie prowadził na drodze publicznej inny pojazd - art. 87 § 3 kw.,

2) wobec prowadzącego pojazd, który uczestnicząc w wypadku drogowym nie udzielił niezwłocznej pomocy ofierze wypadku - art. 93 § 2 kw.

Kolegium może orzec tę karę:

3) wobec prowadzącego pojazd mechaniczny lub inny pojazd, jeżeli nie zachowując należytej ostrożności spowodował zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym - art. 86 § 3 kw.,

4) wobec prowadzącego pojazd, jeśli w celu uniknięcia kontroli nie zastosował się do sygnału osoby uprawnionej do kontroli ruchu drogowego nakazującego zatrzymanie pojazdu - art. 92 § 3 kw.

Należy zaznaczyć, że orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych nie wyklucza możliwości zastosowania zakazu prowadzenia innych pojazdów.

Pojazdem mechanicznym w ruchu lądowym jest każdy pojazd drogowy czy szynowy napędzany umieszczonym na nim silnikiem, jak również maszyna samobieżna i motorower. Nie są pojazdami mechanicznymi rowery zaopatrzone w silnik pomocniczy o pojemności nie przekraczającej 50 cm³, pod warunkiem, że za-

chowują wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów.

Innymi pojazdami są pojazdy nie będące mechanicznymi, w szczególności pojazdy zaprzęgowe i rowery.

Kara zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych obejmuje zarówno utratę prawa prowadzenia tych pojazdów, jak i zakaz nadania tego uprawnienia.

Przedmiotowy zakres kary zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych obejmuje:

- albo zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym, wodnym i powietrznym,
- albo zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych tylko w tej strefie ruchu, w której osoba prowadząca pojazd mechaniczny popełniła wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu ruchu,
- albo zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych określonego rodzaju.

Przedmiotowy zakres kary zakazu prowadzenia innych pojazdów obejmuje:

- wszystkie inne pojazdy ruchu lądowego, wodnego i powietrznego,
- inne pojazdy tej strefy ruchu, w której zostało popełnione wykroczenie,
- inne pojazdy określonego rodzaju.

Na poczet wymierzonej kary zakazu zalicza się okres zatrzymania prawa jazdy lub innego dokumentu, czyli okres od faktycznego zatrzymania prawa jazdy lub innego dokumentu przez policjanta.

Zgodnie z art. 29 § 2 kw. orzeczone w ramach omówionych kar dodatkowych zakazy obowiązują od uprawomocnienia się orzeczenia.

Kara przepadku rzeczy obejmuje:

- narzędzia lub inne przedmioty, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia wykroczenia,
- przedmioty pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia (o ile przepis szczególny tak stanowi).

Zasadą jest, że przepadek obejmuje przedmioty stanowiące własność sprawcy, ale jeżeli przepis szczególny to przewiduje - dotyczy również przedmiotów będących własnością innych osób (np. w art. 128 § 2 kw. przewidziano przepadek pieniędzy i innych przedmiotów służących do gry hazardowej, choćby nie stanowiły własności sprawcy).

Kolegium stosując karę przepadku rzeczy powinno określić przedmiot lub przedmioty, które podlegają przepadkowi. O tym, czy orzeczenie przepadku jest obligatoryjne, czy fakultatywne rozstrzyga brzmienie przepisu, w którym używa się odpowiednio zwrotu "orzeka się", "można orzec".

Mienie objęte przepadkiem przechodzi na rzecz Skarbu Państwa, a w przypadkach wskazanych w ustawie - na rzecz instytucji państwowej lub społecznej (por. art. 56 § 5 i 57 § 4 kw.).

Kara podania orzeczenia o ukaraniu do publicznej wiadomości jest jedną spośród kar dodatkowych, która może być stosowana zawsze, gdy może to mieć znaczenie wychowawcze.

Kolegium każdorazowo musi określić sposób podania orzeczenia o ukaraniu do publicznej wiadomości. Ustawa (art. 31 § 2 kw.) przykładowo wskazuje na ogłoszenie orzeczenia w zakładzie pracy, w uczelni, w miejscu zamieszkania ukaranego. W praktyce najczęściej jest to ogłoszenie treści orzeczenia w prasie codziennej. Trzeba nadmienić, iż ogłoszenie może nastąpić na koszt ukaranego.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu

Instytucja warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu polega na tym, że kolegium do spraw wykroczeń orzeka karę aresztu w granicach przewidzianych za dane wykroczenie (por. wcześniejsze uwagi na temat kary aresztu), ale jej wykonanie warunkowo zawiesza na okres próby, który może wynosić od 6 miesięcy do roku (art. 42 kw.). Okres ten zaczyna biec od dnia uprawomocnienia się orzeczenia.

Warunkowe zawieszenie dotyczy wyłącznie zasadniczej kary aresztu, a nie zastępczej.

Przesłanką warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu jest pozytywna prognoza co do sprawcy, tj. przypuszczenie, że pomimo niewykonania kary nie popełni on nowego podobnego przestępstwa lub wykroczenia. Przy rozważaniu prognozy kolegium winno wziąć pod uwagę okoliczności popełnienia wykroczenia, właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz jego zachowanie się po popełnieniu wykroczenia.

Niezależnie od prognozy, jeżeli wykroczeniem została wyrządzona szkoda w mieniu, warunkowe zawieszenie wykonania kary może być orzeczone tylko wtedy, gdy szkoda została w całości naprawiona.

W pewnych wypadkach kodeks wykroczeń wyłącza w zasadzie stosowanie warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 43 kw.). Nie stosuje się go:

- wobec sprawców, którzy w ciągu 2 lat przed popełnieniem wykroczenia byli już karani za podobne przestępstwo lub wykroczenie,
- wobec sprawców wykroczeń o charakterze chuligańskim.

Jednakże wobec tych osób w wyjątkowych okolicznościach warunkowe zawieszenie może być orzeczone.

Ukarany może przejść okres próby pomyślnie lub niepomyślnie. Kryterium oceny jest to, czy ukarany w okresie próby popełnił jakieś przestępstwo lub wykroczenie.

Próba jest nieudana, jeśli ukarany popełnił przestępstwo lub wykroczenie. Jeżeli przestępstwo lub wykroczenie było podobne do tego, za które wymierzono karę aresztu i jej wykonanie warunkowo zawieszono - wtedy organ orzekający musi zarządzić wykonanie kary. Jeżeli zaś było to inne przestępstwo lub wykroczenie - organ orzekający może zarządzić wykonanie kary. Istotne jest, iż przestępstwo lub wykroczenie musi być popełnione w okresie próby, tj. po uprawomocnieniu się orzeczenia o warunkowym zawieszeniu wykonania kary aresztu i przed upływem ostatniego dnia okresu próby.

Zarządzenie wykonania kary może nastąpić w okresie próby i w ciągu dalszych 2 miesięcy.

Jeżeli okres próby upłynie pomyślnie, ukaranie uważa się za niebyłe. Oznacza to, że w obliczu prawa sprawca jest nie karany.

Nawiązka

Nawiązka jest specyficznym środkiem oddziaływania, łączącym w sobie dwa elementy: represyjny i odszkodowawczy. Najczęściej orzec ją można na rzecz pokrzywdzonego, niekiedy także na wskazany cel społeczny.

Na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę orzeka się w wypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych (art. 32 kw.). Jej orzeczenie jest obligatoryjne w razie wyrębu, kradzieży lub przywłaszczenia drzewa (art. 120 § 3 kw.) oraz w razie uszkodzenia cudzego ogrodu, drzewa owocowego lub krzewu owocowego (art. 150 § 3 kw.). W pierwszym wypadku orzeka się nawiązkę w wysokości podwójnej wartości wyrąbanego, ukradzionego lub przywłaszczonego drzewa, w drugim - w wysokości do 1.500 zł. Fakultatywnie orzeka się nawiązkę na podstawie innych przepisów, tj. art. 66 § 2, 105 § 3, 123 § 3, 144 § 3, 148 § 3, 151

§ 5, 152 § 2, 156 § 3 kw. Przepisy te określają górną granicę nawiązki, np. w art. 123 § 3 kw. - w razie drobnej kradzieży ogrodowej - górna jej granica sięga 50 zł, w art. 144 § 3 kw. - jeżeli sprawca zniszczył lub uszkodził roślinność, drzewa lub krzewy - nawiązka sięga kwoty do 500 zł.

Na rzecz pokrzywdzonego albo na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża lub na inny cel społeczny można orzec nawiązkę, jeżeli wykroczeniem o charakterze chuligańskim została wyrządzona szkoda. W tym wypadku jej wysokość nie może przekroczyć 1.000 zł (art. 37 kw.).

Odszkodowanie

Kodeks wykroczeń w licznych przepisach przewiduje instytucję odszkodowania. Występuje ona jako obowiązek:

- zapłaty równowartości wyrządzonej szkody,
- zapłaty równowartości zabranego, zniszczonego, uszkodzonego czy wyłudzonego mienia,
- przywrócenia do stanu poprzedniego.

Zapłata równowartości szkody lub mienia polega na uiszczeniu orzeczonej kwoty na rzecz pokrzywdzonego. Natomiast przywrócenie do stanu poprzedniego polega na wykonaniu przez sprawcę stosownych czynności, np. postawienie usuniętego znaku drogowego, jego naprawienie.

Środki oddziaływania wychowawczego

Popełnienie wykroczenia nie zawsze musi pociągać za sobą ściganie i ukaranie jego sprawcy. W niektórych wypadkach ustawa zezwala, aby poprzestać na zastosowaniu wobec sprawcy wykroczenia środków oddziaływania wychowawczego. Jest to możliwe wówczas, gdy środki te zostały uznane w konkretnym wypadku za wystarczające do wdrożenia sprawcy do poszanowania prawa i przestrzegania zasad współżycia społecznego.

Do środków tych należą wymienione w art. 40 § 1 kw. tytułem przykładu środki przewidziane w regulaminie pracy, w postępowaniu dyscyplinarnym i w postępowaniu przed sądami społecznymi (należy zwrócić uwagę, iż ustawa o sądach społecznych z 1965 r. została uchylona wraz z wejściem w życie reformy samorządowej z 1990 r.).

Rozdział VII

ŚRODKI ZASKARŻENIA ROZSTRZYGNIĘĆ

Środki zaskarżenia są to środki wskazane przez ustawodawcę, za pomocą których strony postępowania mogą żądać zmiany lub uchylenia zapadłego orzeczenia.

W kpw. (art. 77) przewidziano dwa środki zaskarżenia:

- żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego;
- zażalenie.

Te środki zaskarżenia przysługują od rozstrzygnięć nieprawomocnych, a więc wydanych przez organ pierwszej instancji.

Termin do wniesienia środka zaskarżenia wynosi 7 dni i jest liczony od:

- dnia ogłoszenia rozstrzygnięcia, jeżeli rozstrzygnięcie nie podlega doręczeniu,
- dnia doręczenia rozstrzygnięcia.

Zasadą jest, że rozstrzygnięcia nie podlegają doręczeniu. Na tle kpw. można wskazać tylko kilka przykładów, w których na kolegium spoczywa obowiązek doręczenia rozstrzygnięcia:

- gdy osoba uprawniona do wniesienia środka zaskarżenia bezpośrednio po ogłoszeniu orzeczenia lub postanowienia o umorzeniu postępowania na rozprawie zażądała doręczenia rozstrzygnięcia (art. 61 § 2);
- obwinionemu i jego obrońcy doręcza się wydane zaocznie orzeczenie oraz wydane zaocznie lub na posiedzeniu postanowienie o umorzeniu postępowania (art. 61 § 3);
- temu, kto złożył wniosek o ukaranie doręcza się postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania (art. 26 § 2);

- obwinionemu, pokrzywdzonemu oraz instytucji państwowej lub społecznej, która złożyła wniosek o ukaranie doręcza się postanowienie o umorzeniu postępowania wydane na posiedzeniu (art. 26 § 3).

Jeżeli orzeczenie lub postanowienie zostało wydane zaocznie, niezwłocznie doręcza się je obwinionemu i jego obrońcy. Dla nich termin do wniesienia środka zaskarżenia liczy się od dnia doręczenia; natomiast dla oskarżyciela publicznego i pokrzywdzonego - od dnia ogłoszenia, chyba, że zażądali oni doręczenia rozstrzygnięcia.

Jeżeli obwiniony był obecny na rozprawie, złożył wyjaśnienia i następnie samowolnie opuścił miejsce rozprawy przed zakończeniem, wówczas rozstrzygnięcia nie uważa się za zaoczne. Powoduje to, że termin do złożenia środka zaskarżenia biegnie dla obwinionego od dnia ogłoszenia rozstrzygnięcia, którego obwinionemu się nie doręcza.

Do biegu terminu nie wlicza się dnia, od którego liczy się dany termin. Termin jest zachowany, jeżeli przed jego upływem nadano pismo w polskim urzędzie pocztowym lub telegraficznym. Jeżeli strona składa pismo w biurze podawczym na oryginale jest oznaczona data wpływu, gdy korzysta z poczty decyduje data stempla pocztowego.

Jeżeli termin nie został zachowany można złożyć wniosek o przywrócenie terminu. Muszą być wówczas spełnione przesłanki wskazane w kpw.:

- wniosek należy złożyć w terminie 7 dni od ustania przyczyny uchybienia terminu;
- wnioskodawca musi uprawdopodobnić, iż uchybienie terminu nie nastąpiło z jego winy;
- jednocześnie, ze złożeniem wniosku musi być dopełniona czynność, która miała być dokonana w terminie.

Np. ukarany nie złożył w terminie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, bowiem z powodu ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego przebywał w szpitalu i tam był operowany. Po opuszczeniu szpitala złożył wniosek o przywrócenie terminu do złożenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego i równocześnie złożył żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego.

O przywróceniu terminu decyduje przewodniczący kolegium. Wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia środka zaskarżenia nie wstrzymuje wykonania rozstrzygnięcia, jednak w uzasadnionych wypadkach przewodniczący kolegium może wstrzymać jego wykonanie. Na postanowienie o odmowie przywrócenia terminu do złożenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego przysługuje zażalenie do sądu (art. 92 kpw.).

Przewodniczący kolegium odmawia przyjęcia środka zaskarżenia gdy:

- środek jest niedopuszczalny z mocy prawa;
- został wniesiony przez osobę nieuprawnioną (art. 87 § 1 kpw.);
- został złożony po terminie (art. 77 § 2 kpw.).

Na postanowienie o odmowie przyjęcia środka zaskarżenia przysługuje zażalenie (art. 92 kpw.).

Do momentu rozpoznania podmiot, który złożył środek zaskarżenia może go cofnąć.

Żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego przysługuje od wszystkich rozstrzygnięć kolegium, a więc:

- nakazów karnych;
- orzeczenia o ukaraniu;
- orzeczenia o odstąpieniu od wymierzenia kary;
- orzeczenia o uniewinnieniu;
- postanowienia o umorzeniu.

Podmiotami uprawnionymi do złożenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego są:

- obwiniony i jego obrońca;
- oskarżyciel publiczny;
- pokrzywdzony;
- instytucja społeczna lub państwowa, która złożyła wniosek o ukaranie.

Żądanie może być złożone na piśmie lub zgłoszone ustnie do protokołu niezwłocznie po ogłoszeniu rozstrzygnięcia kolegium.

Z kpw. nie wynika nakaz przedstawiania zarzutów przy żądaniu skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Można jednak na drodze analogii do kpk. wskazać na pewne podstawy tego żądania:

- wydanie orzeczenia o ukaraniu mimo ustalenia okoliczności wyłączających ukaranie;
- błędne zakwalifikowanie pod niewłaściwy przepis ustawy prawidłowo ustalonego stanu faktycznego;
- nieprawidłowe zastosowanie przepisów o warunkowym zawieszeniu wykonania kary aresztu;
- zaniechanie czynności procesowej, do wykonania której podmiot był zobowiązany;
- błąd w ustaleniach faktycznych;
- rażąca niewspółmierność kary;
- uczestniczenie w wydaniu rozstrzygnięcia przez osobę nieuprawnioną do orzekania lub podlegającą wyłączeniu;
- nienależyta obsada składu orzekającego;
- orzeczenie kary nie wskazanej w ustawie;

- wydanie orzeczenia o ukaraniu mimo istnienia okoliczności wymagającej umorzenia postępowania;
- niepodpisanie rozstrzygnięcia przez wszystkich członków sądu orzekającego;
- rozpoznanie sprawy pod nieobecność obwinionego gdy obecność była konieczna;
- oczywista niesprawiedliwość orzeczenia.

Postępowanie przed sądem odbywa się z zastosowaniem przepisów kpk. o postępowaniu uproszczonym.

Sąd rozpoznaje sprawę w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, na zarządzenie prezesa rozpoznanie sprawy może nastąpić przez jednego sędziego.

W przypadku uznania przez sąd, że przekazanie sprawy nie było zasadne sprawa jest zwracana kolegium.

W przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności oskarżonego oraz jego obrońcy sąd wydaje wyrok zaoczny, ale tylko wówczas jeżeli w aktach są wyjaśnienia oskarżonego lub odmowa złożenia wyjaśnień.

Pokrzywdzony, jeżeli złożył wniosek o ukaranie lub żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, może złożyć wniosek o dopuszczenie go do udziału w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Wówczas pokrzywdzony uzyska prawa strony w postępowaniu przed sądem, a więc będzie mógł zadawać pytania przesłuchiwanym przez sąd: oskarżonemu, świadkom, biegłym, zgłaszać wnioski dowodowe, wnioski o wyłączenie sędziego, ławnika, biegłego, prokuratora czy protokolanta, zabierać głos w każdej kwestii podlegającej rozstrzygnięciu.

Do chwili rozpoczęcia przewodu sądowego żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego może być cofnięte. Wówczas postępowanie sądowe ulega umorzeniu, a rozstrzygnięcie kolegium staje się prawomocne.

Prezes sądu może zrezygnować z wezwania świadków lub biegłych gdy mają stwierdzić okoliczności, którym oskarżony nie zaprzeczał. W takiej sytuacji oskarżony może złożyć, w terminie 7 dni, wniosek o wezwanie na rozprawę tych osób.

Sąd wydając wyrok stosuje przepisy prawa o wykroczeniach i orzeka kary, które to prawo przewiduje.

Zasadą jest, że wyrok wydany w sprawie przekazanej sądowi na żądanie uprawnionego podmiotu nie podlega zaskarżeniu, a więc staje się prawomocny. Od tej zasady ustawodawca wprowadził wyjątek. Dopuszczalne jest wniesienie rewizji, gdy sąd orzekł na niekorzyść obwinionego. Można wskazać na kilka takich sytuacji:

- skazanie przez sąd, gdy przez kolegium uniewinnienie;
- kolegium - uniewinnienie, sąd - odstąpienie od wymierzenia kary;
- zaostrożenie kary przez sąd;
- zmiana kary na surowszą.

Zażalenie przysługuje:

- na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania - do sądu rejonowego;
- na postanowienie przewodniczącego składu orzekającego o nałożeniu na podstawie art. 63 § 2 kpw. kary porządkowej przysługuje ukaranemu niezwłocznie po nałożeniu tej kary - do składu orzekającego, którego przewodniczący wydał postanowienie. Zażalenie składa się ustnie do protokołu;
- na postanowienie o odmowie przywrócenia terminu - do sądu rejonowego;
- na postanowienie o odmowie przyjęcia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego - do sądu rejonowego;

- na postanowienie o zamianie kary ograniczenia wolności na zastępczą karę grzywny lub karę aresztu - do sądu wojewódzkiego;
- na postanowienie o odmowie odstąpienia od wykonania kary - do sądu wojewódzkiego;
- na postanowienie o zarządzeniu wykonania kary aresztu, której wykonanie warunkowo zawieszono - do sądu wojewódzkiego.

Rozdział VIII

UCHYLANIE PRAWOMOCNYCH ROZSTRZYGNIĘĆ

Prawomocnymi rozstrzygnięciami są:

- orzeczenie o ukaraniu;
- orzeczenie o odstąpieniu od wymierzenia kary;
- orzeczenie o uniewinnieniu;
- nakazy wydane na podstawie art. 64 kpw.;
- postanowienie przewodniczącego kolegium o odmowie wszczęcia postępowania;
- postanowienie o umorzeniu postępowania;
- postanowienie o odstąpieniu od wykonania kary;
- postanowienie o zamianie kary ograniczenia wolności na zastępczą karę grzywny lub karę aresztu;
- postanowienie o wykonaniu kary aresztu, której wykonanie warunkowo zawieszono;
- postanowienie o nałożeniu kary porządkowej na świadka, który bez podania usprawiedliwionej przyczyny nie stawiał się na wezwanie albo odmówił zeznań;
- postanowienie o nałożeniu kary porządkowej na osobę, która będąc obowiązana do okazania lub wydania przedmiotu oględzin lub dowodu rzeczowego, odmówiła jego okazania lub wydania,

gdy zgodnie z art. 79 § 3 kpw.:

- nie zostały zaskarżone;
- zostały podjęte w wyniku rozpoznania środka zaskarżenia.

Kpw. nie wskazuje osób, które są uprawnione do złożenia wniosku o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia. Można wnio-

skować, iż będą to osoby zainteresowane rozstrzygnięciem, a więc obwiniony, jego obrońca, oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony, organ sprawujący nadzór nad działalnością kolegiów - Minister Sprawiedliwości lub prezes sądu rejonowego.

W kpw. (art. 112) wskazano na dwie podstawy uchylenia prawomocnego orzeczenia. Są to:

- brak podstawy prawnej;
- oczywista niesłuszność.

Posiłkując się kpk. można wskazać na brak podstawy prawnej w następujących sytuacjach:

- udział w rozstrzygnięciu osoby nieuprawnionej;
- nienależyte obsadzenie składu orzekającego;
- orzeczenie kary nie przewidzianej w ustawie;
- wydanie orzeczenia, mimo zaistnienia przesłanek do umorzenia postępowania;
- niepodpisanie orzeczenia przez wszystkich członków składu orzekającego;
- w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, które mogło mieć wpływ na orzeczenie;
- po wydaniu orzeczenia wyszły na jaw nowe fakty lub dowody, nie znane przedtem składowi orzekającemu, wskazujące na to, iż wydanoby inne rozstrzygnięcie.

Druga przesłanka, a mianowicie oczywista niesłuszność orzeczenia, jest oceną. Można wskazać na sytuacje, gdy orzeczenie wprawdzie nie narusza prawa, ale sprzeczne jest ze społecznym odczuciem.

Uchylenie rozstrzygnięcia na niekorzyść obwinionego może nastąpić w terminie 3 miesięcy, zaś na korzyść obwinionego w każdym czasie (art. 113 kpw.).

Decyzję w sprawie uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia podejmuje sąd wojewódzki w składzie trzech sędziów. Sąd rozpoznaje wniosek o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w terminie 2 miesięcy od jego złożenia. Orzeczenie o uchyleniu prawomocnego rozstrzygnięcia bądź o odmowie uchylenia doręcza się składającemu wniosek, a orzeczenie o uchyleniu także obwinionemu.

Od tego orzeczenia nie przysługuje środek odwoławczy.

Uchylając prawomocne rozstrzygnięcie sąd wojewódzki przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi, który orzekał w pierwszej instancji.

Podczas ponownego rozpoznania sprawy, jeżeli uchylenie nastąpiło wyłącznie na korzyść obwinionego, nie można go ukarać ani zaostrzyć kary.

Jeżeli uchylony został prawomocny nakaz karny to ponowne rozpoznanie sprawy następuje w postępowaniu zwyczajnym.

Rozdział IX

WYKONYWANIE ORZECZEŃ

Z kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia wynika, że wykonaniu podlegają prawomocne orzeczenia, nakazy i postanowienia (art. 93 § 1).

Ustawodawca wprowadził wyjątek od tej zasady, a mianowicie wykonanie nieprawomocnych rozstrzygnięć. Następuje to w przypadku orzeczenia:

o ukaraniu wydanego w postępowaniu zwyczajnym, zaopatrzonego w klauzulę natychmiastowej wykonalności (art. 59 § 2 kpw.) gdy osoba ukarana czasowo przebywa na obszarze Państwa Polskiego;

wydanego w postępowaniu nakazowym w trybie art. 22 ust. 3 Ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. nr 7 z 1992 r., poz. 77).

Karę aresztu (zarówno zasadniczą jak też zastępczą) ukarany odbywa w zakładzie karnym zwykłym, ośrodku pracy lub w oddziale zakładu karnego w areszcie śledczym na zasadach przewidzianych dla wykonywania kary pozbawienia wolności.

W myśl art. 96 § 1 kpw. wzywa się ukaranego do stawiennictwa we wskazanym zakładzie karnym.

Wezwanie, które otrzymuje ukarany powinno zawierać poza wskazaniem zakładu karnego i terminu stawienia się w nim, pouczenie o skutkach niestawiennictwa. Konsekwencją niestawiennictwa jest doprowadzenie ukaranego do zakładu karnego przez Policję. Należy podkreślić, iż w takim przypadku ukarany ponosi koszty doprowadzenia, zaś czas doprowadzania nie jest wliczany do odbywania kary.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1971 roku w sprawie wykonywania orzeczeń, nakazów karnych i postanowień kolegiów do spraw wykroczeń (Dz.U. nr 37 z 1971 r., poz. 330; zm. Nr 12 z 1973 r., poz. 90; Nr 2 z 1981 r. poz. 9)

wprowadzono ograniczenia w obowiązku doprowadzania ukaranego. Policja nie może doprowadzić ukaranego gdy:

- stwierdzono u ukaranego chorobę uniemożliwiającą doprowadzenie;
- ukarana jest w ciąży;
- nie upłynął okres 6 miesięcy od urodzenia przez ukaraną dziecka;
- nie upłynął okres 6 tygodni gdy dziecko urodzone przez ukaraną zmarło.

Te fakty muszą być potwierdzone świadectwem wystawionym przez lekarza społecznej służby zdrowia.

Ponadto Policja może odstąpić od doprowadzenia ukaranego w innych wyjątkowo ważnych okolicznościach należycie udowodnionych, a w szczególności gdy ukarany osobiście zajmuje się chorym członkiem rodziny wymagającym opieki.

Karę ograniczenia wolności wykonuje się w miejscu zamieszkania ukaranego lub zatrudnienia albo w niewielkiej odległości od tego miejsca (art. 97 kpw.).

Ukaranego wzywa się do wykonania tej kary pouczając o obowiązkach i konsekwencjach wynikających z uchylania się od jej odbywania. Jeżeli orzeczono tę karę w formie nieodpłatnej pracy na cele publiczne kolegium powinno doręczyć ukaranemu skierowanie do stawienia się u wskazanego pracodawcy.

W trakcie wykonywania tej kary organ orzekający może żądać od ukaranego wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary. W tym celu może wezwać ukaranego do osobistego stawienia się i składania wyjaśnień.

Uchylenie się przez ukaranego od wykonywania kary ograniczenia wolności powoduje zamianę jej na zastępczą karę grzywny lub aresztu.

Przez uchylanie się od wykonania tej kary należy rozumieć:

- niepodjęcie pracy;
- niesumienne i niewydajne wykonywanie pracy;
- nieprzestrzeganie ustalonego porządku i dyscypliny w pracy;
- zmianę miejsca pobytu bez zgody organu orzekającego tę karę;
- porzucenie pracy;
- nieudzielanie wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania tej kary;
- wypowiedzenie umowy o pracę bez zgody organu orzekającego tę karę;
- niewykonanie obowiązku naprawienia szkody lub przeproszenia pokrzywdzonego, gdy te obowiązki zostały orzeczone.

Należy podkreślić, iż uchylanie musi nosić znamię umyślności.

Zamieniając karę ograniczenia wolności na **zastępczą karę grzywny** (art. 23 kw.) przyjmuje się miesiąc ograniczenia wolności za równoważny grzywnie od 75 zł do 2.250 zł. Jeżeli okoliczności wskazują, że egzekucja grzywny nie będzie skuteczna, karę ograniczenia wolności zamienia się na zastępczą karę aresztu przyjmując, iż miesiąc ograniczenia wolności odpowiada 15 dniom aresztu.

W tym miejscu należy wskazać na bardzo humanitarny zapis umieszczony w kodeksie wykroczeń, w art. 26. Z tego przepisu wynika zakaz wymierzania zastępczej kary aresztu, jak również zasadniczej, jeżeli warunki osobiste sprawcy uniemożliwiają odbycie tej kary. Ten przepis z pewnością będzie dotyczył takich sytuacji jak: ciężka choroba ukaranego, w przypadku której pobyt w zakładzie karnym wpłynąłby na pogorszenie stanu zdrowia ukaranego, trudna sytuacja rodzinna ukaranego, zapewnienie opieki obłożnie chorej osobie najbliższej.

Zgodnie z art. 98a kpw. przed wydaniem postanowienia o zamianie kary ograniczenia wolności na zastępczą karę grzywny lub zastępczą karę aresztu organ orzekający powinien wysłuchać ukaranego.

Na postanowienie o zamianie kary ograniczenia wolności na zastępczą karę grzywny lub aresztu przysługuje zażalenie do sądu wojewódzkiego.

W przypadku orzeczenia **kary grzywny** ukaranego wzywa się do jej uiszczenia i poucza o konsekwencjach nieuiszczenia grzywny. W kpw. przewidziano 7-dniowy termin do uiszczenia grzywny.

Konsekwencją nieuiszczenia grzywny we wskazanym terminie jest ściągnięcie jej w postępowaniu egzekucyjnym na zasadach przewidzianych w ustawie z 17 czerwca 1966 roku o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. 1966, Nr 24, poz. 151 z póź. zm.) i w rozporządzeniu RM z 27 grudnia 1985 roku w sprawie wykonywania ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. 1986, Nr 1, poz. 4 z póź. zm.). Egzekucję przeprowadza się z wynagrodzenia za pracę, zaś gdy jest to bezskuteczne lub niemożliwe z rachunku bankowego, wkładów oszczędnościowych lub innych wierzytelności pieniężnych lub praw majątkowych. Egzekucję można przeprowadzić ze wspólnego majątku małżonków.

W przypadku nieściągalności kary grzywny, gdy orzeczono zastępczą karę aresztu przystępuje się do jej wykonania.

Zastępczą karę aresztu można orzec wymierzając grzywnę powyżej 100 zł. Jeden dzień aresztu przyjmuje się za równoważny grzywnie od 5 zł do 150 zł. Kara zastępcza nie może przekraczać 2 miesięcy aresztu, zaś gdy za dane wykroczenie przewidziana jest kara aresztu do 3 miesięcy można orzec zastępczą karę aresztu do 3 miesięcy.

Jeżeli nie orzeczono zastępczej kary aresztu **umarza się postępowanie**. Umorzenie postępowania może nastąpić po upływie ter-

minu przedawnienia wykonania kary, a więc po upływie 3 lat od daty uprawomocnienia się rozstrzygnięcia (art. 45 § 3 kw.).

Można **odstąpić od wykonania zastępczej kary aresztu** (art. 104 § 2 kpw.) jeżeli względy społeczne przemawiają przeciwko osadzeniu ukaranego w zakładzie karnym. O odstąpieniu będą decydowały te sytuacje, na które wskazano przy rezygnacji z wymierzania zastępczej kary aresztu.

Na postanowienie o odmowie odstąpienia od wykonania zastępczej kary aresztu przysługuje ukaranemu zażalenie do sądu wojewódzkiego.

Nie zawsze po orzeczeniu kary następuje jej wykonanie. Ustawodawca uznał, że jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla ukaranego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki albo przemawia za tym interes społeczny można odroczyć wykonanie kary, udzielić przerwy w wykonaniu kary, zezwolić na uiszczenie grzywny w ratach (art. 102 kpw.). Wyżej wskazane instytucje organ orzekający może zastosować z urzędu lub na wniosek ukaranego.

Odroczenie wykonania kary aresztu lub ograniczenia wolności ma miejsce wówczas, gdy ukarany nie rozpoczął odbywania kary. Odroczenie może nastąpić na okres do 6 miesięcy, a gdy ukarana jest kobieta ciężarna - na okres do roku.

Przerwa w wykonaniu kary dotyczy kary ograniczenia wolności. Orzeka się ją na okres do 3 miesięcy, a w przypadku kobiet ciężarnych do roku.

Rozłożenie grzywny na raty może nastąpić na okres nie przekraczający 6 miesięcy, a w wyjątkowych wypadkach roku.

Orzeczenie o odroczeniu wykonania kary, udzieleniu przerwy w odbywaniu kary lub zezwoleniu na rozłożenie grzywny na raty wydaje się w formie postanowienia.

Odroczenie i przerwę w wykonaniu kary odwołuje się w razie ustania przyczyn, dla których zostały udzielone lub w razie nieko-

rzystania z nich przez ukaranego w celu, dla którego zostały ustalone.

Np. ukarany otrzymał odroczenie wykonania kary aresztu ze względu na stan zdrowia, gdy nastąpiła poprawa umożliwiająca pobyt w zakładzie karnym następuje odwołanie odroczenia.

Zezwolenie na uiszczenie grzywny w ratach może być odwołane jeżeli ukarany nie zapłaci raty w ustalonym terminie.

W przypadku **nawiązki, odszkodowania, kosztów postępowania** wzywa się ukaranego do uiszczenia określonej kwoty w terminie 7 dni od doręczenia wezwania. W razie nieuiszczenia w terminie wskazanych kwot ściąga się je w trybie postępowania egzekucyjnego.

Koszty postępowania w sprawach przed kolegium ponosi ukarany, w wysokości 4 zł, a także obwiniony, wobec którego odstąpiono od wymierzenia kary w wysokości 2 zł, a za postępowanie nakazowe 2 zł.

Ponadto ukarany ponosi koszty badania chemicznego krwi lub moczu w wysokości 20 zł i koszty badania zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu urządzeniem elektronicznym w wysokości 6 zł. Kolegium może uwolnić ukaranego, a także obwinionego, wobec którego odstąpiono od wymierzenia kary, w całości lub częściowo od ponoszenia kosztów postępowania, jeżeli istnieją podstawy do uznania, że ich uiszczenie byłoby zbyt uciążliwe ze względu na jego stan rodzinny, majątkowy i wysokość dochodów.

Rozdział X

POSTĘPOWANIA SZCZEGÓLNE

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, obok postępowania zwyczajnego, przewiduje postępowania szczególne, do których należą:

- 1) postępowanie nakazowe,
- 2) postępowanie mandatowe,
- 3) postępowanie przyspieszone.

Postępowanie nakazowe ma charakter uproszczony. W pewnych wypadkach może ono zastąpić postępowanie zwyczajne przed kolegium pierwszej instancji.

Przewodniczący kolegium może wymierzyć karę w drodze **nakazu karnego** w sprawach, w których nie zachodzi potrzeba wymierzenia kary innej niż grzywna w wysokości od 5 do 625 zł (art. 64 § 1 kp.).

Przesłankami szczególnymi tego postępowania, które muszą zaistnieć aby rozpoznanie sprawy w trybie nakazowym było możliwe, są tzw. dodatnie przesłanki procesowe. Należą do nich:

- 1) złożenie wniosku o ukaranie przez instytucję państwową lub społeczną,
- 2) sporządzenie tego wniosku było realizacją dokonania ustaleń przez samego wnioskodawcę,
- 3) poparcie wniosku załączonymi dowodami lub protokołami albo notatkami służbowymi,
- 4) uznanie przez przewodniczącego kolegium, że wystarczające będzie wymierzenie obwinionemu kary grzywny w wysokości od 5 do 625 złotych.

Natomiast przesłankami procesowymi ujemnymi, tzw. przeszkodami w rozpoznaniu sprawy w trybie nakazowym są:

1) zakwestionowanie przez obwinionego popełnienia czynu zarzuconego mu we wniosku o ukaranie,

2) potrzeba orzeczenia innej kary zasadniczej,

3) potrzeba orzeczenia kary dodatkowej, nawiązki lub odszkodowania,

4) wystąpienie przesłanek do odstąpienia od wymierzenia kary i zastosowania środków oddziaływania wychowawczego.

Nakaz karny ma formę orzeczenia o ukaraniu, stąd też musi zawierać wszystkie elementy orzeczenia o ukaraniu, poza uzasadnieniem.

Nakaz doręcza się z urzędu obwinionemu oraz temu, kto złożył wniosek o ukaranie. W swej treści winien on zawierać pouczenie o trybie i terminie zaskarżenia (por. na ten temat uwagi w rozdz. o środkach zaskarżenia).

Środkiem zaskarżenia nakazów karnych jest żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego (patrz uwagi do rozdziału VII).

Postępowanie mandatowe jest najbardziej uproszczonym trybem postępowania w sprawach o wykroczenia. Tryb ten może być zastosowany w przypadku zaistnienia szczególnych dodatknych przesłanek procesowych, natomiast nie jest dopuszczalny, gdy wystąpią negatywne (ujemne) przesłanki, które uniemożliwiają nałożenie grzywny w drodze **mandatu karnego**.

Do przesłanek dodatknych należą:

1) popełnienie wykroczenia, które ustawa i wydane na jej podstawie przepisy wykonawcze obejmują tym trybem postępowania,

2) schwytanie sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, albo stwierdzenie naocznie lub za pomocą urządzenia pomiarowo-kontrolnego popełnienia wykroczenia przez funkcjonariusza Policji, stosującego to postępowanie pod nieobecność sprawcy, gdy nie ma wątpliwości co do osoby sprawcy,

3) uznanie, z uwagi na mniejszy ładunek społecznego niebezpieczeństwa wykroczenia, że wystarczające będzie ukaranie sprawcy grzywną w wysokości od 5 do 500 złotych,

4) niekwestionowanie winy przez sprawcę.

Do przesłanek negatywnych postępowania mandatowego należą:

1) popełnienie wykroczenia, za które należałoby orzec karę dodatkową, nawiązkę lub odszkodowanie,

2) znajdowanie się sprawcy w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka,

3) popełnienie wykroczenia o charakterze chuligańskim.

Należy tu dodać, że obok szczególnych przesłanek postępowania mandatowego muszą być także spełnione ogólne przesłanki dopuszczalności postępowania w sprawach o wykroczenia. Jednakże niektóre podmiotowe wyłączenia osób spod orzecznictwa kolegów (immunitet prokuratorski, wyłączenie żołnierzy w czynnej służbie, funkcjonariuszy Policji, funkcjonariuszy Urzędu Ochrony Państwa i służby penitencjarnej) nie obejmują postępowania mandatowego, które do tych osób może być stosowane.

Funkcjonariusz nakładając grzywnę w postępowaniu mandatowym obowiązany jest określić wykroczenie zarzucane obwinionemu.

Postępowanie mandatowe jest postępowaniem warunkowym. Warunkiem nałożenia grzywny w drodze mandatu jest wyrażenie przez sprawcę wykroczenia zgody na przyjęcie mandatu. Odmowa uiszczenia mandatu powoduje, że traci on moc prawną. W takim przypadku organ ścigania może złożyć do kolegium do spraw wykroczeń wniosek o ukaranie. Sprawa podlega wówczas rozpoznaniu w postępowaniu zwyczajnym.

Grzywna nałożona w drodze mandatu może być uiszczona gotówką lub czekiem bezpośrednio funkcjonariuszowi, który ją nałożył. Funkcjonariusz może też wydać **mandat kredytowany**,

wręczany sprawcy, który zgadza się na jego przyjęcie, albo mandat kredytowany nałożony zaocznie.

Mandat karny staje się prawomocny z chwilą uiszczenia grzywny bezpośrednio funkcjonariuszowi, który ją nałożył, natomiast w wypadku mandatów kredytowanych - z chwilą pokwitowania jego odbioru przez ukaranego, a jeżeli był nałożony zaocznie - z chwilą uiszczenia grzywny we wskazanym terminie (jest to termin 7-dniowy).

W razie nieuiszczenia w terminie grzywny nałożonej pod nieobecność sprawcy mandatem kredytowanym, organ uprawniony do jej nałożenia występuje z wnioskiem o ukaranie sprawcy do kolegium. Natomiast w razie nieuiszczenia grzywny nałożonej mandatem kredytowanym, który został przyjęty za pokwitowaniem odbioru, ściąga się ją w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym.

Do nakładania kar grzywny w drodze mandatu upoważnieni są z mocy ustawy funkcjonariusze Policji. Ponadto Prezes Rady Ministrów upoważnił do nakładania grzywien w postępowaniu mandatowym m.in. następujące organy: Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, Państwowej Inspekcji Handlowej, Straży Ochrony Przyrody, ochrony przeciwpożarowej, ochrony kolei, państwowego nadzoru budowlanego, służby weterynaryjnej, administracji lasów państwowych i parków narodowych, miejskiej służby porządkowej.

Postępowanie przyspieszone jest szczególnym rodzajem postępowania, które toczy się przed kolegium do spraw wykroczeń. Charakteryzuje je dążenie do znacznego przyspieszenia rozpoznania sprawy.

Postępowanie przyspieszone może być wprowadzone na terenie całego kraju lub na terenie poszczególnych województw, albo ich części. Dla obszaru całego kraju tryb przyspieszony wprowadza Minister Sprawiedliwości, a dla obszaru województwa lub jego części - wojewoda w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości (art. 70 § 2 kpw.).

Przesłanką wprowadzenia trybu przyspieszonego, określoną w art. 70 § 1 kpw., jest szerzenie się na danym terenie określonych wykroczeń. Wynika stąd niedopuszczalność wprowadzania postępowania przyspieszonego obejmującego wszystkie wykroczenia. Ustawa ponadto wyłącza z trybu przyspieszonego niektóre kategorie wykroczeń. Są to wykroczenia przeciwko mieniu i interesom konsumentów (art. 119, 120, 122, 124, 132 i 134 kw.).

Postępowanie przyspieszone wprowadzone na zasadzie art. 70 kpw. jest ograniczone czasowo, toteż okres jego obowiązywania musi być dokładnie określony.

Warunkiem rozpoznania sprawy w postępowaniu przyspieszonym jest:

- schwytanie sprawcy wykroczenia na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem i doprowadzenie go na rozprawę,
- popełnienie wykroczenia na terenie objętym stosowaniem trybu przyspieszonego.

Policja lub inny organ, któremu powierzono zadania w zakresie ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego może zatrzymać i doprowadzić do kolegium sprawcę, który został schwytany na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, jeżeli popełnił on wykroczenie objęte postępowaniem przyspieszonym (art. 72 § 1 kpw.). Zatrzymanie sprawcy musi być ograniczone celem działania, którym jest doprowadzenie jego na rozprawę.

Świadkowie popełnienia wykroczenia objętego trybem przyspieszonym zobowiązani są do stawienia się w kolegium do spraw wykroczeń we wskazanym dniu i godzinie. Niewykonanie tego obowiązku powoduje zastosowanie środków przymusu określonych w art. 136 kpw., o których była już mowa.

Postępowanie przyspieszone polega na pominięciu i uproszczeniu czynności procesowych, oraz na skróceniu terminów.

Po pierwsze - organ, który doprowadził obwinionego do kolegium na rozprawę może zgłosić wniosek o ukaranie ustnie do protokołu.

Po drugie - kolegium bezzwłocznie przystępuje do rozpoznania sprawy.

Po trzecie - termin do wniesienia środka zaskarżenia wynosi 3 dni (a nie 7) i biegnie od dnia ogłoszenia orzeczenia.

Postępowanie przyspieszone może też być stosowane na innych zasadach. Zostały one określone w art. 74 kpw. Dotyczy ono wszystkich rodzajów wykroczeń i może być stosowane w każdym terminie. Postępowanie przyspieszone w tym wypadku dopuszczalne jest ze względu na określone okoliczności dotyczące sprawców wykroczeń. Chodzi tu o obwinionych:

- stale uchylających się od pracy, nie mających stałego miejsca zamieszkania lub stale zmieniających miejsce pobytu bez zameldowania (art. 74 § 1 kpw.),
- przebywających jedynie czasowo na terenie Państwa Polskiego (art. 74 § 2 kpw.).

W obu przypadkach przesłanką stosowania przepisów o trybie przyspieszonym jest uzasadniona obawa, że rozpoznanie sprawy w postępowaniu zwyczajnym będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione. Należy podkreślić, że w drugim omawianym przypadku istnieje tylko możliwość zastosowania przepisów dotyczących trybu przyspieszonego.

Aneks I

WZORY PISM PROCESOWYCH

Białystok, dn. 1 IX 1996 rok

Do
Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy
Sądzie Rejonowym w Białymstoku

Stanisław Kaszubski
zam. Białystok, ul. Dobra 10 m 3

W n i o s e k o u k a r a n i e

Wnoszę o ukaranie Zygryda Kowalskiego, zamieszkałego w Białymstoku, przy ul. Żabiej 30 za to, że:

w dniu 15 września 1996 roku o godz. 15⁰⁰, w Białymstoku przy ul. Świętojańskiej przed gmachem Urzędu Skarbowego zebrał w sposób natarczywy. Zatrzymywał przechodniów, uniemożliwiał im przejście chodnikiem, by skłonić ich do ofiarowania jałmużny.

Świadcami powyższego czynu byli:

1. Zofia Kaszubska, zam. w B-stoku, przy ul. Dobrej 10 m 3,
2. Mieczysław Bąk, zam. w B-stoku, przy ul. Lipowej 8 m 2,
3. Wiesław Makuch, zam. w B-stoku, przy ul. Nowogrodzkiej 25.

Stanisław Koszubski
(podpis czytelny odręczny)

Wzór 2

Toruń, dn. 15 I 1996 rok

Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy
Sądzie Rejonowym w Toruniu

nr sprawy
30/96

Jan Kowalski, ukarany z art. 87 § 1 kw.
zam. Toruń, ul. Ptasia 7 m 10

W n i o s e k o odroczenie wykonania kary aresztu

Uprzejmie proszę o odroczenie, na zasadzie art. 102 pkt 1 kpw., na okres 6 miesięcy wykonania kary aresztu orzeczonej w wymiarze 3 miesięcy, orzeczeniem Kolegium do Spraw Wykroczeń z dnia 15 stycznia 1996 roku.

Wykonanie kary aresztu w chwili obecnej pociągnęłoby dla mojej rodziny, a szczególnie moich małoletnich dzieci zbyt ciężkie skutki.

Moja żona Janina Kowalska obecnie przebywa w Państwowym Szpitalu Klinicznym na Oddziale Chirurgii z rozpoznaniem wrzodu żołądka. Stan żony, według orzeczeń lekarzy, wymaga operacji. Operacja zostanie przeprowadzona w najbliższych dniach. Po operacji żona będzie przebywała ok. miesiąca w szpitalu.

Mam dwoje dzieci w wieku 3 i 4 lata, którymi zajmowała się żona. Obecnie dzieci w godzinach przedpołudniowych przebywają w przedszkolu. Nie mam żadnej bliskiej rodziny, która pod nieobecność moją i żony mogłaby zaopiekować się dziećmi. Mój pobyt w areszcie spowoduje, że dwójka małoletnich dzieci pozostanie bez opieki. Żona po opuszczeniu szpitala, jak wynika z wypowiedzi lekarzy, będzie wymagała opieki i nie będzie mogła przez pewien czas wykonywać ciężkich prac.

Jan Kowalski

Załącznik:

1) zaświadczenie ze szpitala

Bydgoszcz, dn. 1 IX 1996 rok

Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy
Sądzie Rejonowym w Bydgoszczy

nr sprawy
60/96

Wincenty Paluch, ukarany z art. 60 § 1 kw.
zam. Bydgoszcz, ul. Kanoniczna 10

W n i o s e k

o udzielenie przerwy w wykonaniu kary ograniczenia wolności

Uprzejmie proszę, na zasadzie art. 102 pkt 2 kpw., o udzielenie mi przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności orzeczonej orzeczeniem Kolegium do Spraw Wykroczeń z dnia 10 lipca 1996 roku (sygn. akt 60/96) w wymiarze 3 miesięcy, na okres 3 miesięcy.

Kolegium do Spraw Wykroczeń orzekło karę ograniczenia wolności w formie nieodpłatnej dozorowanej pracy na cele społeczne. Pracę tę wykonuję w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym pracując jako sanitariusz. Podczas wykonywania prac domowych uległem poparzeniu II stopnia - prawa ręka. W chwili obecnej trwa leczenie i nie mogę wykonywać żadnych ciężkich prac. Z oświadczeń lekarzy wynika, że leczenie potrwa ok. 3 miesięcy.

Wincenty Paluch

Załącznik:

- 1) zaświadczenie lekarskie

Wzór nr 4

Poznań, dn. 1 X 1996 r.

Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy
Sądzie Rejonowym w Poznaniu

nr sprawy
47/96

Anastazy Kapusta, ukarany z art. 86 § 1 kw.
zam. Poznań, ul. Słoneczna 5 m 4

W n i o s e k

o zezwolenie na uiszczenie grzywny w ratach

Uprzejmie proszę na zasadzie art. 102 pkt 3 kpw., o zezwolenie na uiszczenie grzywny w wysokości 5.000 zł orzeczonej orzeczeniem Kolegium do Spraw Wykroczeń z dnia 20 września 1996 roku w ratach, w okresie do jednego roku.

Na poczet orzeczonej grzywny wpłaciłem kwotę 2.000 zł. Tylko taką kwotę przy ogromnym wysiłku całej mojej rodziny mogłem zgromadzić.

Do września 1996 roku pracowałem jako spawacz w Zakładzie Napraw Taboru Kolejowego. Zakład uległ likwidacji i od 1 października otrzymuję zasiłek dla bezrobotnych. Moja żona już od 6 miesięcy także pozostaje bez pracy i otrzymuje zasiłek. Mamy trójkę dzieci w wieku szkolnym. Siedmioletni syn choruje na białaczkę, co pociąga istotne koszty związane z leczeniem.

Moje dochody i żony, dwa zasiłki, nawet przy największych wyrzeczeniach z naszej strony nie pozwalają na jednorazowe uiszczenie kwoty wskazanej w orzeczeniu.

Obecnie musimy korzystać z pomocy rodziny by opłacić opłaty związane z utrzymaniem mieszkania. Nie posiadamy żadnego majątku.

Anastazy Kapusta

Załączniki:

- 1) zaświadczenie o zasiłku
- 2) zaświadczenie o zasiłku
- 3) zaświadczenie lekarskie
- 4) zaświadczenie o stanie majątkowym

Wzór nr 5

Kalisz, dn. 18 IX 1996 r.

Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy
Sądzie Rejonowym w Kaliszu

nr
sprawy 64/96

Zenobiusz Madejski, ukarany z art. 86 § 2
kw.
zam. Kalisz, ul. Kasztanowa 10 m 6

W n i o s e k

o odstąpienie od wykonania zastępczej kary aresztu

Upieramie proszę o odstąpienie na zasadzie art. 104 § 2 kpw., od wykonania zastępczej kary aresztu orzeczonej orzeczeniem Kolegium do Spraw Wykroczeń z dnia 14 maja 1996 r.

Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w Kaliszu ukarało mnie karą grzywny w wysokości 5.000 zł z orzeczeniem zastępczej kary aresztu.

Grzywny nie uiściłem, bowiem moja sytuacja materialna nie pozwala mi na jednorazowe uiszczenie tak znacznej dla mnie kwoty.

Dnia 18 maja 1996 roku złożyłem wniosek o zezwolenie na uiszczenie grzywny w ratach. Nie uzyskałem zezwolenia.

Przeprowadzona egzekucja okazała się bezskuteczna. Nie mam żadnego majątku ani stałych dochodów. Obecnie otrzymuję zasiłek dla bezrobotnych. Październik jest ostatnim miesiącem, w którym otrzymałem zasiłek. Pozostanę więc bez środków do życia. Nie mogę podjąć żadnej pracy zarobkowej ze względu na stwierdzoną u mnie gruźlicę lewego płuca. Obecnie otrzymałem skierowanie na leczenie szpitalne. Podjąłem także starania o otrzymanie renty inwalidzkiej.

Nieuiszczenie grzywny nie jest przejawem mojej złej woli, lecz trudnej sytuacji. Z chwilą uzyskania stałego dochodu spłacę grzywnę.

Zenobiusz Madejski

Załączniki:

- 1) zaświadczenie lekarskie
- 2) skierowanie do szpitala
- 3) zaświadczenie z Rejonowego Biura Pracy

Białystok, dn. 15 X 1996 r.

Do Sądu Rejonowego w Białymstoku
Wydział Karny
za pośrednictwem
Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy Sądzie Rejonowym w Białymstoku

nr sprawy
54/96

Alfred Koziół, ukarany z art. 86 § 2 kw.
zam. Białystok, ul. Potasowa 10 m 7

Z a z a l e n i e

na postanowienie Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w Białymstoku,
z dn. 20 września 1996 r. o odmowie odstąpienia od wykonania zastępczej kary aresztu

Na podstawie art. 105 § 2 kpw. zaskarżam wyżej wymienione postanowienie.

Wnoszę:

- o uchylenie zaskarżonego postanowienia i odstąpienie od wykonania zastępczej kary aresztu.

U z a s a d n i e n i e

Kolegium do Spraw Wykroczeń ukarało mnie karą grzywny w wysokości 5.000 zł, z orzeczeniem zastępczej kary aresztu na miesiąc.

Grzywny nie uiściłem we wskazanym terminie bowiem moje dochody nie pozwoliły na jednorazowe uiszczenie tak wysokiej dla mnie kwoty. Przeprowadzenie egzekucji okazało się bezskuteczne. W chwili obecnej nie posiadam żadnego stałego dochodu. Nawet nie otrzymuję zasiłku dla bezrobotnych. Nie posiadam też żadnego majątku. Po rozwodzie z żoną mieszkam u matki, która jest rencistką. Obecnie nie mogę podjąć nawet dorywczej pracy ze względu na stan zdrowia. Stwierdzono u mnie nowotwór prawego płuca i leczę się w Przychodni Onkologicznej. Z wypowiedzi lekarzy wynika, że będę musiał poddać się chemioterapii, co związane jest z pobytem w szpitalu. Podjąłem starania o uzyskanie renty inwalidzkiej.

Z chwilą uzyskania stałego dochodu uiszczę orzeczoną grzywnę.

Alfred Koziół

Załączniki:

- 1) zaświadczenie lekarskie
- 2) zaświadczenie z Rejonowego Biura Pracy
- 3) zaświadczenie o stanie majątkowym
- 4) zaświadczenie o zameldowaniu
- 5) wyrok Sądu Wojewódzkiego

Poznań, dn. 29 IX 1996 r.

Do
Kolegium do Spraw Wykroczeń
przy Sądzie Rejonowym w Poznaniu

nr sprawy
48/96

Anatol Mazur, ukarany z art. 86 § 1 kw.
zam. Poznań, ul. Kwiatowa 7 m 10

W n i o s e k

o przywrócenie terminu do złożenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego

Na zasadzie art. 134 § 1 kpw. wnoszę:

- o przywrócenie terminu do złożenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego.

U z a s a d n i e n i e

Dnia 10 września 1996 roku zostałem ukarany karą grzywny w wysokości 5.000 zł za popełnienie wykroczenia z art. 86 § 1 kw.

Zważywszy, iż nie czuję się winny popełnienia zarzucanego mi czynu zamierzałem złożyć żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego.

Dnia 12 września 1996 roku wieczorem poczułem się bardzo źle. Wezwany lekarz stwierdził ostre zapalenie pęcherzyka żółciowego. Zostałem przewieziony na Oddział Chirurgii Szpitala Klinicznego i poddany zabiegowi operacyjnemu. Po operacji wywiązały się komplikacje i przez okres 16 dni przebywałem w szpitalu. 28 września 1996 roku opuściłem szpital.

W związku z niezawinionym niezłożeniem w terminie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego proszę o przywrócenie terminu.

Jednocześnie załączam żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, które sporządziłem 12 września 1996 r.

Anatol Mazur

Załącznik:

1) zaświadczenie ze szpitala

Białystok, dn. 14 X 1996 rok

Do

Sądu Rejonowego w Białymstoku

Wydział Karny

za pośrednictwem

Kolegium do Spraw Wykroczeń

przy Sądzie Rejonowym w Białym-
stoku

nr sprawy

60/96

Jan Kowalski, ukarany z art. 141 kw.

zam Białystok, ul. Ptasia 4 m 9

Ż a d a n i e

skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego

Orzeczeniem z dnia 12 października 1996 roku Kolegium wymie-
rzyło mi karę nagany.

Orzeczenie to na podstawie art. 77 i 86 kpw. zaskarżam i wnoszę
o skierowanie sprawy na drogę postępowania sądowego.

Jan Kowalski

Koszalin, dn. 12 X 1996 r.

Do
Sądu Rejonowego w Koszalinie
Wydział Karny

nr sprawy
72/96

Zenon Mokrzycki - pokrzywdzony
zam. Koszalin, ul. Zwycięstwa 47

O ś w i a d c z e n i e

o zamiarze działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego

W związku ze złożeniem przez ukaranego żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego oświadczam, iż chcę działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Pragnę podkreślić, iż jestem pokrzywdzony czynem dokonany przez ukaranego i składałem wniosek o ukaranie.

Zenon Mokrzycki

Aneks II

WYKAZ WAŻNIEJSZEJ LITERATURY

Komentarze:

1. J. Bafia, D. Egierska, J. Śmietanka: Kodeks wykroczeń, Komentarz, Warszawa 1980
2. M. Bojarski, W. Radecki: Kodeks wykroczeń z komentarzem, Warszawa 1992
3. M. Bojarski, W. Radecki: Komentarz do pozakodeksowego prawa wykroczeń, Wrocław 1991
4. M. Bojarski, W. Radecki: Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia z komentarzem, Warszawa 1992
5. M. Siewierski, J. Lewiński, Z. Leoński, J. Gościcki: Komentarz do kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz do ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, Warszawa 1979

Opracowania książkowe:

1. M. Bojarski, Z. Sienkiewicz, Z. Świda-Łagiewska, Z. Siwik: Prawo o wykroczeniach, Wrocław 1983
2. M. Bojarski, W. Radecki: Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw, Wrocław 1989
3. Z. Gostyński: Postępowanie sądowe co do orzeczeń w sprawach o wykroczenia, Warszawa 1976
4. Z. Gostyński: Prawo o wykroczeniach i prawo karne skarbowe w zarysie, część I Prawo o wykroczeniach, Katowice 1982
5. T. Grzegorzczak, A. Gubiński: Prawo wykroczeń, Warszawa 1995

6. T. Grzegorzczak, M. Olszewski: Prawo o wykroczeniach, Łódź, 1987
7. A. Gubiński: Prawo wykroczeń 1989
8. A. Marek: Polskie prawo wykroczeń, Warszawa 1981
9. M. Olszewski: Podstawowe założenia postępowania w sprawach o wykroczenia, Łódź 1973
10. M. Olszewski: Ustrojowe i procesowe zasady orzecznictwa w sprawach o wykroczenia, Warszawa 1987
11. H. Popławski: Zarys prawa o wykroczeniach, Gdańsk 1974
12. J. Skupiński: Model polskiego prawa o wykroczeniach, Osolineum 1974
13. S. Stachowiak: Rozprawa w kolegium I instancji do spraw wykroczeń, Warszawa 1981
14. J. Szumski: Środki penalne w polskim prawie wykroczeń na tle doświadczeń praktyki, Lublin 1995
15. A. Wierciński: Kontrola procesowa rozstrzygnięć w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, Poznań 1981

SPIS TREŚCI

Od Autorek	3
Wykaz skrótów	5
Uwagi wstępne	7
Rozdział I	
Warunki prowadzenia postępowania	10
Rozdział II	
Kto może złożyć wniosek o ukaranie?	14
Rozdział III	
Jakie dane powinien zawierać wniosek o ukaranie?	18
Rozdział IV	
Prawa i obowiązki uczestników postępowania	21
Rozdział V	
Rodzaje rozstrzygnięć kolegium do spraw wykroczeń	28
Rozdział VI	
Środki reakcji na wykroczenie	30
Rozdział VII	
Środki zaskarżenia rozstrzygnięć	42
Rozdział VIII	
Uchylanie prawomocnych rozstrzygnięć	49
Rozdział IX	
Wykonywanie orzeczeń	52
Rozdział X	
Postępowania szczególne	58
Aneks I - Wzory pism procesowych	65
Wzór nr 1. Wniosek o ukaranie	67
Wzór nr 2. Wniosek o odroczenie wykonania kary aresztu	68

Wzór nr 3. Wniosek o udzielenie przerwy w wykonywaniu kary ograniczenia wolności	69
Wzór nr 4. Wniosek o zezwolenie na uiszczenie grzywny w ratach	70
Wzór nr 5. Wniosek o odstąpieniu od wykonania zastępczej kary aresztu	71
Wzór nr 6. Zażalenie na postanowienie Kolegium o odmowie odstąpienia od wykonania zastępczej kary aresztu	72
Wzór nr 7. Wniosek o przywrócenie terminu do złożenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego	73
Wzór nr 8. Żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego	74
Wzór nr 9. Oświadczenie o zamiarze działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego	75
Aneks II - Wykaz ważniejszej literatury	77